

"Хан Кубрат и синовете му" - картина на
Димитър Гудженов (1926 г.)

160 години от
рождението на
Стоян Михайловски

ЩЕ ИМА ЛИ И УТРЕ БЪЛГАРИ

Преди време Матей Шопкин ни предупреди в стихове за катастрофалното обезлюдяване на България. Тогава малцина разбраха тревогата на най-родолюбивия, по изразу на Николай Хайтов, български поет след Вазов. А двустихието „Хей българи, България загиба,/ загиба пред самите ни очи!“ трябваше да стреснат всинца ни. Защото само броени години след прословутите „промени“ народът ни, който беше почти закръзлил деветте милиона души, слезе под седемте. Уви, никой не се стресна, най-малко пък управниците. Устремени с всички сили към властта, която им осигурява не само политическо, а и икономическо господство, те дори не помислиха, че населението на страната се топи непрекъснато. Статистиците дори изчислиха, че населението на отечеството намалява всяка година с един град като Кюстендил. Ама в това нямало нищо страшно – бодряшки се опитват да ни успокояват някои захапали големия кокал „общественици“, защото такава тенденция имало в много страни на Европа. Може и да има подобна тенденция, ама нашето е не просто тенденция, а гибелна опасност. Защото хиляди и хиляди са онези, които гледат към други, благоденстващи страни, готови всеки момент да се изнижат към тях и да намерят по-добър живот, че и да помагат на останалите си у нас близки. Вече има огромни български колонии в Съединените щати, Канада, Германия, Испания, Италия, Гърция... И най-тревожното е, че по-голямата част от хората в тях са млади момичета и момчета, които нямат намерение да се завърнат никога в родината. Просто защото тук не могат да намерят своята достойна реализация. Довели икономиката ни едва ли не до пълна ликвидация, опустошили образование, наука, култура, здравеопазване, господа управниците лепнаха на България клеймото на най-бедната държава в Европейския съюз. И малцина виждат перспектива за някакъв просперитет.

Големи държавници като Шарл де Гол са погосказали на закъсалите като нас къде е спасението. Когато след Втората световна война видял спада на населението във Франция, той подкрепил с реална помощ майчинството – толкова, че жените получавали достатъчно средства да отглеждат децата си. Ама кой у нас помисли за такова нещо? И как? Неотдавна управляващото мнозинство в парламента единодушно зачерта материалната подкрепа за младите майки. И как тогава нещо да се промени?

Демографската криза в най-бедната държава на Европа не просто тропя върху нашите съвести, тя направо гърми и трещи. И никой няма право да се прави на глух и разсеян. Особено ако е поел кръста да ни ръководи.

Зимна приказка

БЪЛГАРИЙО

Моя мъничка родино – светъл ек от песен птича,
бистро изворче, дъбрава, пищен блясък на зората –
аз пред теб с респект, любима, и с достойнство коленича,
но каквото и да кажа – все не стигат ми словата...

Земьо родна, земьо свидна, в тъжни мисли щом посърна,
теб съзирам – връх висок си, скреж си, който слънце плиска,
ти си мама в есента ѝ – де е днес, да я прегърна? –
ти си надпис: „Те умряха...“, и си кръст на обелиска...

Мараня си – над поляни, над дома ми – дим си рехав,
на гората – ти шума си, на потоците – наклона...
Всичко свято си и мило! Ти си гордост и утеха,
за молитва – ти олтар си, и за изповед – икона...

Орфей ПЕТКОВ

138 ГОДИНИ ОТ ОСВОБОЖДЕНИЕТО ОТ ОСМАНСКО РОБСТВО

„Посрещането на генерал Гурко в София“,
художник Димитър Пюдженов

Иван ВАЗОВ

ЗДРАВСТВУЙТЕ, БРАТУШКИ!

– Мамо, мамо, я ги виж!
– Що е? – Идват, погледни ги.
С пушки, с саби... Що стоиш?
Скоро, чедо, поздрави ги!
Тях ги бог прати насам,
да помагат, чедо, нам. –
И детето дава крушки
на солдатите без страх
и крещи на тях:
здравствуйте, братушки!

Генералът кат орел
ескадроните повежда,
а орачът се запрел
и омаян ги изглежда:
чини му се, че е сън...
Изведнъж с туптенъе, с звън
приближават кат вихрушки.
Той си шапката свали
и ги поздрави:
здравствуйте, братушки!

Шипка! Шипка! Гръм се чуй.
Гурко мина планините!
Радост, чудо беше туй!
И на Тракия момите
срещат храбрите борци
и покриват със венци
техни глави, коне, пушки...
И кат стискат им ръце,

викат от сърце:
здравствуйте, братушки!

Как са горди тез момци!
Един казак варди, гони
хиляди злодей, крадци –
цели турски легиони.
И народа с лик засмен,
като гледа вече в плен
тия полкове хайдушки,
на казациите добри
тъй благодари:
здравствуйте, братушки!

РУСИЯ! КОЛКО НИ ПЛЕНИ

туй има свято, родно, мило!
То в мрака бива нам светило,
надежда – в нашите злини!

То спомня ни, че ний кога сме
забравени от целий свет,
любов, що никога не гасне,
за нази бди с най-сладък свет.

Русия! Таз земя велика
по шир, по брой, по сила! Тя
с небето има си прилика
и само с руската гуша!

Там, там молбите ни се чуват
и в днешния печален час
сърца все братски се вълнуват
осемдесет милиона с нас!

МУЗЕЯТ НА ИСТОРИЯТА НА СОФИЯ ЧЕСТВА 3 МАРТ С НОВА КАМПАНИЯ

Хиляди българи се стекоха на 3 март към величествения връх на Шипка, за да отбележат Националния празник на България.

Музеят на историята на София ще отбележи Националния празник – 3 март, показвайки специална витрина с дарителски експонати. Това ще е началото на цяла серия от представяне на дарения, които музеят притежава благодарение на родолюбиви българи.

В чест на 138-ата годишнина от Освобождението на България Музеят за история на София започва кампанията „Силата на българите“. Тя предвижда поставянето на специална витрина във фойето на музея, посветена на придобити чрез дарения изключително ценни експонати.

Началото ще бъде поставено на 3 март. Специално за отбелязването на този важен за българите ден, експерти от културния институт подбраха две от многобройните дарения. Те демонстрират как чрез вярата си, независимо от всичко, нашите предци са успели да съхранят българското си самосъзнание.

Първият експонат – „Покров на Пресвета

Богородица“, е щампа от 1840 г., печатана в Будапеща. Поръчана е от протоигумена на Рилския манастир хаджи Исая. Музеят за история на София я получи като подарък от Историческия музей в Самоков, който е в териториалния обхват на Регионалния исторически музей – София (Музей за история на София). Другият експонат е богослужебен псалтир на Ваце (Иван) Тошев от Връбница, роден през 1850 г. Псалтирът е издаден в Москва през 1834 г. По него е учил и синът му Лозан. Дарението е направено от сестрите Елка и Росица Йончеви, потомци на първия собственик.

На 3 март постоянната експозиция на Музея за история на София (пл. „Бански“ 1) и неговият филиал – археологическото ниво на базиликата „Света София“ (ул. „Париж“ 2), ще са с вход свободен.

„ЧИТАЛИЩЕ“

Българската литература е територия на българската Държава на духа!

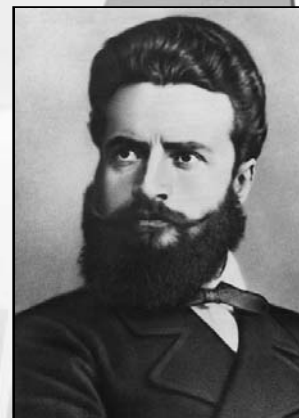
ДЕКЛАРАЦИЯ НА СЪЮЗА НА БЪЛГАРСКИТЕ ПИСАТЕЛИ

Съюзът на българските писатели винаги е настоявал да се осигури задължителен превес на родната книжовност в учебните пособия и в образованието на всички равнища. В това народополезно дело има достатъчно натрупан опит, а резултатите са десетки поколения грамотни и вдъхновени българи, за които творци като Паусий Хилендарски, Христо Ботев, Любен Каравелов и Иван Вазов, та до наши дни, са велики учители по родолюбие и национално самосъзнание. Едно от най-щастливите съвпадения в живота на българите е единството между нашата литература и съвременното ни историческо развитие, до голяма степен предначертано и обусловено от великото начало, поставено от Кирил и Методий и техните ученици.

Посегателства срещу този духовен олтар на народа ни са извършвани неведнъж от нашите неприятели и то не само в отнетите от България територии. Напоследък сме свидетели на деяния, които по своята безцеремонност и грабичност не могат да бъдат окачествени другояче, освен като национално предателство. Как иначе бихме могли да възприемем послушническата политика на Министерството на образованието и науката, което въпреки протестите и всеобщото негодувание продължава да сваля от програмите българските класици, да „редуцира“ произведенията им до стихче или глава от роман, а на тяхно място да налага чуждестранни текстове с мотива за уж някакво съгласуване между българското и европейското историческо развитие. Така от учебните програми отпаднаха Чинтулов, публицистиката на Ботев, Л. Каравелов, З. Стоянов, Ст. Михайловски, П. П. Славейков, Смирненски, Гео Милев, Вапцаров... Дойде ред и на оная „скромна книжица“ на чутовния атонски монах, с която начена българското Възраждане – историята славеноболгарская. Подобни посегателства са сигурен залог за утрешната малограмотност и несъстоятелност на българските младежи пред предизвикателствата на съвременния живот, а агресивната планомерност, с която се извършват говори, че те никак не са случайни.

Изхвърлянето на вечните български книги от уроците по четмо и писмо е чудовищно деяние на българомразци, защото се отстранява нашият недвусмислен книжовен принос в укрепването на законните, моралните, родолюбивите устои на обществото!

Напоследък стана ясно, че много търговци са се настанили в храма на образованието. Оттам непрекъ-

снато се разнасят пристъпи на чиновническа лудост и мирис на нечисти пари, щедро наливани от чуждоземни фондации и централи. Без отец Паусий Хилендарски ние не можем, не можем и без Ботевата публицистика, но без министри можем. Те идват и си отиват, но дали осъзнават, че са наемници на политическата държава срещу Държавата на духа, създадена с българската азбука, с българските книги от българските писатели?

Всенароден гняв предизвиква изхвърлянето от учебниците на такива емблематични произведения като „Хубава си, моя горо“, „Вятър ечи, Балкан стене“, „Къде си, вярна ти любов народна“, „Даваш ли, даваш, Балканджи Йово“ – посечени от неолибералните политически недоразумения, развяващи знамето на „политическата коректност“, мултикултурализма и обезрояването.

Ние отстояваме неотменното право на българския народ на култура и просвета според стародавните възрожденски традиции в разумно съчетание с напредничавите съвременни идеи.

Българската литература е територия на Държавата на духа – вековечната опора на националното достойнство и националната независимост!

Да защитим тази единствена и последна българска държава, която определя културното превъзходство като израз на свобода и въгражда просветата в разума на младите поколения!

**Съюз
на българските
писатели**

ТЕЖЪК УПАДЪК НА УЧИЛИЩЕТО

Общата култура спада, масовата неграмотност или полуграмотност нараства. Българското училище е инерциална институция, с бързо деградиращ авторитет. То се нуждае от въвеждане на нови формати на знанието, от радикално различна мотивационна политика

Проф. Валери СТЕФАНОВ

спрямо децата. В последните класове на гимназията една не малка част от учениците са истински „започници“. Учители и ученици пазят тайната на едно позиционно примирие и харчат парите на данъкоплатците за споделеното си празногелие.

Когато парите са всичко, а знанията нищо, системата склерозира и рано или късно колабира.

Тежък упадък на училището като ключова държавна институция и провал на учителя като авторитет-

на фигура. Обществен упадък на обществото, който повлича и системата на образованието. Автоматизъм на колективните принуди, вместо личностна мотивация за учене. Липса на независим арбитраж по отношение качеството на образователния продукт. Пак ще го повтoря,

българското образование е състезание, в което задачата на арбитрите не е да оценяват постигането на държавно заложените нормативи, а да местят левтата на изискванията в посока все по-надолу. Защото някой трябва да прави отчети и имитира свършена работа.

Проф. Валери СТЕФАНОВ

СТОЖЕР НА БЪЛГАРСКИЯ ДУХ

Читалището е уникална културно-просветна организация, характерна за България. През своята история, датираща преди повече от век и половина, те успяват не само да запазят своето изключително важно обществено значение, но и да отговарят на промените в глобализиращия се свят и съумяват да заемат адекватно място в наши дни. Читалището съхранява българския дух, традиции, обичаи и културно-образователно развитие от преди Освобождението до днес, когато продължава да бъде източник на познание, обучение и развиване на човешкия потенциал.

Първоначално на народните светилници е била възложена задачата да стимулират освободителните борби и да насърчават свободния български дух, и жажда за знание и прогрес. Придобили голяма популярност и обществен престиж, на тях се възлагат важни образователни и социални задачи. Видни български интелектуалци и революционери по онова време участват активно в

160 ГОДИНИ
ОБЩОНАРОДНО
ЧИТАЛИЩНО ДЕЛО
1856-2016

читалищната дейност и спомагат за привнасяне на нови идеи и културно пробуждане на нацията.

През дългите години на своето съществуване читалищата преминават през различни етапи на своето развитие, през смяната на политически режими и световни кризи. През всички тези години те успяват да съхранят и да развият ролята си на пазители на българския дух и традиции. Днешните читалища са един мост между миналото през настоящето към бъдещето. В съвременното ни народните огнища

не само запазват ролята си на авторитетни културно-просветни сдружения, но се превръщат в съществена част от развитието на местните културни и образователни традиции и негелова част от гражданското общество.

Първото читалище в България е създадено през 1856 г. в Свищов. Негови основатели и дарители на средства за изграждането му са Емануил Васкидович, Георги Владикин, Христати Филчов и Димитър Начович. Първите задачи, които учредителите поставят пред но-

Читалището запазва възрожденското си предназначение – да бъде място, което сплотява обществеността. Днес то не просто е запазило и развило тази своя роля, но за много населени места в страната, читалището е единствената възможност за знание и култура.

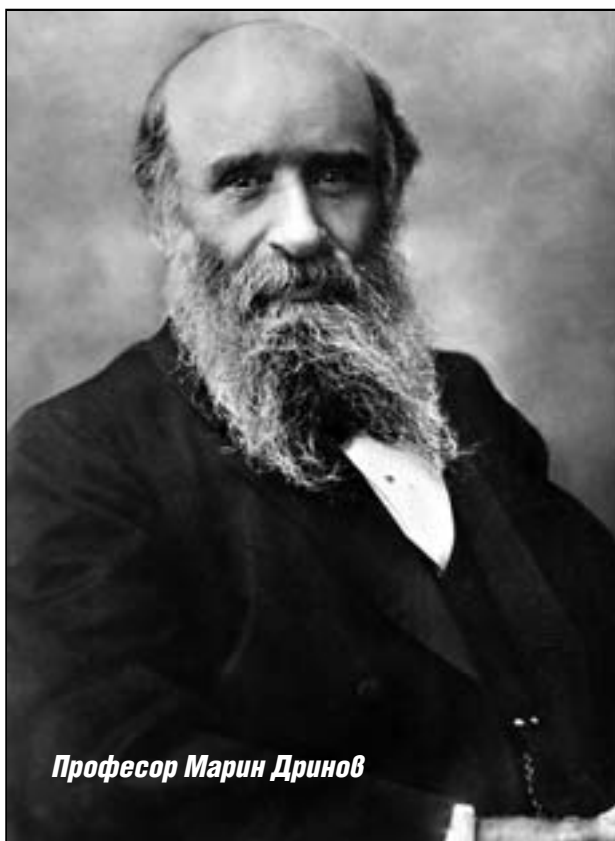
восъздадената институция са свързани с изграждането на библиотека, събиране на ръкописи, отпечатване на произведения на български книжовници и чуждестранни преводи и подпомагане на талантиливи и способни млади хора за получаване на добро образование в чужбина. Това е периода на Възраждането, когато българския народ води битки за пълно политическо, национално и социално освобождение. То включва борбата за образование и създаване на светски училища и читалища, за просвета и култура, за независимост на българската църква.

През същата година освен в Свищов, отварят врати и първите читалища в Лом и Шумен. Тяхната дейност започва първоначално като обществени читални, но бързо получават своето развитие и се превръщат в духовни и културни средища на обществото. Читалището е първообраза на гражданските центро

трове, предоставящи правото на равен достъп до услуги и равно участие. В последните години те се превръщат във важен елемент на гражданско общество. През периода на Възраждането са създадени повече от 130 читалища, които са изградени с подкрепата на заможни български възрожденци. Читалища се създават навсякъде, където българският дух е жив. Такива институции били изградени в Мизия, Тракия, Македония, Букурещ, Цариград, Браила и др.

В първите открити читалища са създадени първите музеи и библиотеки. Чрез тях се е осъществявала възрожденска дейност като те са били връзката с изявени български дейци в чужбина.

Развитието на читалищното

Професор Марин Дринов

Професор Марин Дринов нарича читалищата "съсредоточия на най-просветените и най-дейтелни за напредъкът на народността ни български сили."

Танцов състав към читалище "Пчелин" – 1934 г., село Караш

дело съвпада с борбата за независима българска църква.

В наши дни читалищата са запазили и продължават да развиват мисията си да съхраняват българския дух и традиции.

Съвременните читалища развиват многостранна и разнообразна дейност. Териториалната им всеобхватност и географско разпреде-

ление, им дава възможността да бъдат в полза на голяма част от населението както в градовете, така и в селата.

Днес читалищата изпълняват важни културно-просветни функции и адекватно се вписват в условията на технологичен напредък и световна глобализация.

Румяна ВЪЛКОВА

КОГА И КЪДЕ Е ПЪРВОТО ТЕАТРАЛНО ПРЕДСТАВЛЕНИЕ У НАС

Лют спор смразява Лом и Шумен през 1956 г., когато се чества 100 годишнината от първото театрално представление у нас. Тази година ще отбележим 160 години от това събитие, което е знак, че кавгата ще се разгори отново. И двата града претендират да са люлка на ентузиазиранията изява на първите театрални любители у нас – според мнозина автори и исторически справки през 1856-а на две места в България е имало театрални представления. По този повод заимстваме публикация на в. „Минаха години“.

Каква е конкретната истина?

Исторически доказано е, че в началото на октомври 1856-а пред ломските граждани е представена пиесата „Многострадалната Геновева“, постановка на учителя Кръстьо Пишурка, основателно смятан за родоначалник на театралното дело в България. На 12 декември същата година в Лом се играе и друго представление – „Велизариевата опера“ – драматичен спектакъл, съпроводен с музика. Илия Хаджицанов от Видин документира този факт с дописка в „Цариградски вестник“, брой 370 от февруари 1857-а, като уточнява датата и мястото – салона на местното училище. Дописникът дава обилна информация за актьорите, костюмите, завесата и публиката.

Един от местните чорбаджии е изгонен от салона, защото не си е платил билета. Автентичното заглавие на творбата е „Велизарий“, опера от Гаетано Доницети. Младият търговец Ангелаки Иванович е гледал във Виена операта, останал е очарован и е решил да пренесе

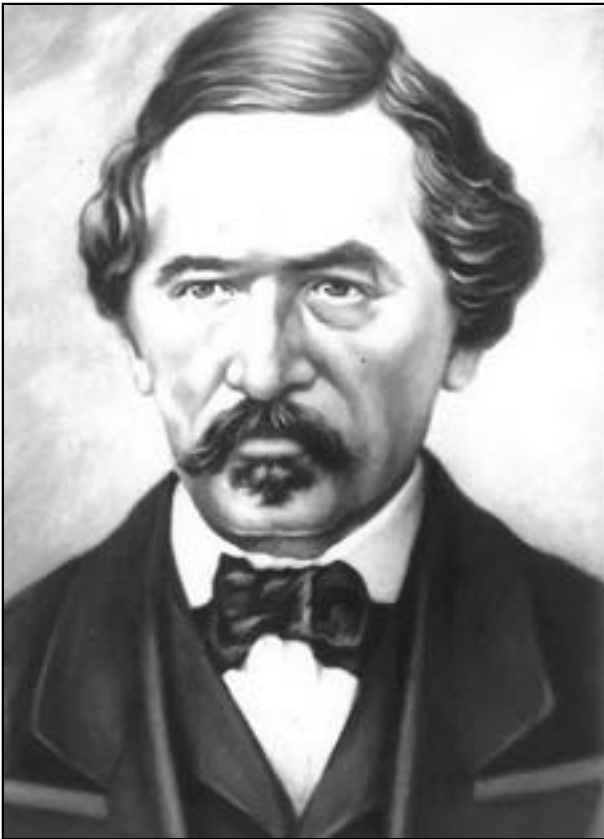
заглавието на ломска сцена. Ангелаки Иванович превежда либретото по текст на немския писател Траушен. Постановчикът на ломска сцена Кръстьо Пишурка оценява достойнствата на творбата, но решава да я постави като драма, вмъквайки в нея свои, собствени песни в съпровод на оркестър. Да се мисли в онези години за автентична опера, при това в Лом, било абсолютно невъзможно. Но „Велизариевата опера“ основателно може да се определи като първия музикално-драматичен спектакъл в България.

В Шумен първото театрално представление е „Михаил Мишкоег“, играно от учениците на Сава Доброплодни, но не през 1856-а, а през 1857-а. документира го Илия Цанович, в дописка в „Цариградски вестник“ от 26 януари същата година. В същия вестник Никола Михайловски в брой 313 и 314 цитира като пример ломчани и техните първи театрални изяви. Васил Стоянов, директор на Народната библиотека, пише в своите спомени, че една година след основаването на Шуменското читалище – тоест през 1857-а – там е играна пиесата „Михаил Мишкоег“.

Ако е имало на друго място гани за подобни театрални изяви, няма никакво съмнение, че дописниците на „Цариградски вестник“ са щели да ги регистрират подобаващо.

В този контекст крайдунавският град Лом се превръща в люлка на театралното и музикалното дело в България, чиито корени могат да се открият далеч преди Освобождението. Раждат се традиции, които през игните години ще гадат твърде положителни резултати и сред ломската публика. Никола Михайловски ги усеща в зародиш и ги коментира в „Цариградски вестник“ така: „Ясно е, че туй първо представление имало разлика от европейските, колкото земята и небето, защото у нас драматичното изкуство още не са го сънували, но мене, което ме радва, е че ломското общество има честолюбие и вкус, и ревност да подражава на доброто“.

Голямата заслуга на Лом като първи театрален град в България се дължи в огромна степен на учителя Кръстьо Пишурка, родом от Враца. Кръстьо Пишурка получава добро образование, защото родителите му са заможни. Има хубав дълбок

Кръстьо ПИШУРКА,
основоположник на
театралното дело
у нас

стви духовен прелом сред населението в крайдунавския град. Често е преследван и затварян от турците, но винаги оцелява и се връща на работното си място. Умира през 1875-а, неочакал Освобождението.

Духът на Кръстьо Пишурка крепи духовния живот на Лом през десетилетията – в крайдунавския град се развива и оцелява не само театралното изкуство, но и оперетата, и класическата музика. В Лом гостуват артисти от ранга на Мими Балканска, Кръстьо Сарафов, Иван Димов, Васил Кирков.

И в наши дни, когато Лом понася ударите на икономическата криза, любителският театър при читалище „Постоянство“ всеки сезон радва феновете си с нова постановка. А в края на септември крайдунавският град е и традиционен домакин на Международния фестивал на любителските театри „Кръстьо Пишурка“, който събира театрални колективи от целия свят.

глас, свири на цигулка, китара, флейта и тамбура.

Пристига като учител в Лом през 1848-а заради несполетена любов – за щастие в крайдунавския град намира и любовта, и професионалното поле за изява. Кръстьо Пишурка открива новото светско училище, което е първо в целия Видински санджак. На вратата на

една от класните стаи слага табела „Читалище“. Така просвета и култура тръгват ръка за ръка в крайдунавския град.

Сам опитва творческите си възможности в поезията, белетристиката, драматургията. През 1872 г. отваря книжарница в Лом, клон на издателство „Христо Г. Данов“. Създава щастливо семей-

Любителският театър при читалище „Постоянство“
носи името на Кръстьо Пишурка

ство – оженва се за Ангелина П. Цецкова, отглежда двама сина – Александър (загинал на Шипка) и Стефан, и две дъщери – Виктория и Гразденка.

Макар да не е революционер, бунтар като Ботев (Пишурка е критикуван от великия поет в епиграми – б.а.), учителят успява да осъще-

Елиана МИТОВА

Връстници на списание „ЧИТАЛИЩЕ — 1870“!

ДУМИ ЗА ВРЪСТНИЦИТЕ

В годината, когато списание „ЧИТАЛИЩЕ — 1870“ навършва 145 години, страната има светилници народни, които са негови връстници. И в тази книжка разказваме за някои от тях.

ПОРИВ ЗА НАУКА И КУЛТУРА

Народно читалище „Наука“ в Ловеч е основано на 1 януари 1870 г. Освен културно-просветни функции, читалището изпълнява задачата да бъде легална форма на тайния революционен комитет. Главен инициатор за създаването на читалището е учителят Никола Ковачев, близък съратник на Апостола. В настоятелството влизат и редица изтъкнати членове на революционния комитет – Иван Драсов, Димитър Пъшков, Иванчо Колев и др. Първото театрално представление на читалището е пиесата „Райна Княгиня“, поставена от Ангел Кънчев.

При разгрома на Централния революционен комитет и гибелта на Васил Левски читалището преживява период на упадък, но след потушаването на Априлското въстание от 1876 г. настоятелството събира помощи за пострадалите българи. През 1885 г. цар Фердинанд издава Указ, с който гарява 3 000 кв. м. земя и зданието на старата турска болница за построяване на читалищен дом.

През 1893 г. жителите на Ловеч създават фонд „Постройка на читалищна сграда“, в който постъпват дарения от граждани и организации. На 11 май 1904 г. е положен основния камък, а на 10 декември 1905 г. читалищната сграда е открита.

Четиригласният смесен читалищен хор под диригентството на Алексей Шугловски е сред първите български хорови формации, възникнали през XIX в. През годините хоровото дело в Ловеч се ръководи от: Панайот Пипков – автор

на музиката на химна „Върви народе възродени“ – баща на композитора Любомир Пипков, Евстати Павлов, Виктор Гут, Матю Терзиев, Данаил Василев. В по-новата читалищна история незаменим принос имат Кирил Киров, Веселин Калчев, Нина Печева, Красимир Ангрев и Даниела Павлова.

От 1953 г., когато е създадена детската музикална школа, няма културен институт в Ловеч, който да не е създаден и укрепнал под крилото на „Наука-1870“. Читалищната музейна сбирка, създадена през 1895 г., прераства в Исторически музей на Ловеч. Откритото през 1926 г. читалищно кино става градско през 1952 г. Целият книжен фонд на библиотеката – първата най-свидна рожба на читалището – от 1964 г. е в основата на новосъздадената Окръжна библиотека (днес Регионална библиотека „Беню Цонев“).

Читалищният театрален състав изминава дългия път от създаването си до 1969 г., когато се превръща в Държавен драматичен театър – Ловеч. И ловешкият Духов оркестър се е формирал като самодееен състав на читалището. Ентузиастични любители на изящната словесност създават през 1945 г. читалищен литературен клуб. Други ентузиастични учредяват през 1973 г. читалищния куклен театър, който и днес разказва на децата своите вълшебни приказки. Разказа ги и на децата в Австрия, Германия, Турция и далечен Китай. Преживялата много реформи оперета, през 2003 г. е върната в чи-

талището като малка музикално-театрална формация.

Читалище „Наука-1870“ дава поле за изява и на акордеонен оркестър „Хармония“ – формация с авторитет и престижни международни отличия. Създаденият през 1985 г. китарен оркестър е носител на поредица от награди. А детската вокална формация „Пееща гъга“ гарява жителите на Ловеч с най-прекрасни песни. Значима е ролята на настоятелствата, ръководили читалището през годините. Общото събрание винаги избира за председатели видни общественици, отдали време и енергия на благородното читалищно дело. След Никола Ковачев отговорната мисия изпълняват председателите Петър Горев, Симеон Хитров, Христо Бръмбаров, Васил Илков, Стефан Ватев, инж. Трифон Трифонов, Петко Войников. След 1900 г. този пост поемат г-р Парашкев Стоянов, Инав Димитров, Петър Коклев, Тома Захариев, Станю Лалов, Яким Тодоров, г-р Съйко Съев, инж. Петър Иванчев, Михаил Недков, Андрия Вълков, Васил Мишев, Стефан Станев, Хараламби Андрейчев, Боян Тодоров, Крум БалеВСки, Георги Кърлов, г-р Йоско Дренски.

Най-ценният капитал на Ловчанското възрожденско читалище „Наука-1870“ са хората – служители, самодейци, ученици, публика... Те са, които придават смисъл на всичко и които враждат сенките си във всичко, създадено от тях. Те пренасят във времето читалищния дух.

„ЧИТАЛИЩЕ“

Връстници на списание „ЧИТАЛИЩЕ — 1870“!

РОДОЛЮБИВИ КОРЕНИ

Читалище „Диньо Петров Сивков – 1870“ в Нова Загора, се ражда през януари 1870 г. под името „Напредък“. Отначалото се помещава в „общата ода“ на училище „Кирил и Методий“. В петък се събират „старите“, а в събота – „младите“ новозагорци, които четат родни списания и вестници, и мечтаят за свободна и модерна България. Значима роля за издигане на читалищната дейност има учителят Диньо Сивков, който е един от основателите на „Напредък“, а по-късно става негов секретар и председател. Настоятелството на читалището, начело с Д. Сивков, е и ръководството на тайния местен революционен комитет.

Освобождението от османско робство заварва Д. Сивков като заточеник. Завърнал се в родното си място, той отново е в центъра на революционните борби. Става председател на тайния околийски комитет на борещите се за Съединението на България. По-късно е избран за народен представител и за кмет на Нова Загора. Дълги години от живота си отдава на местното читалище, дарява 90 дка ниви за построяване на читалищна сграда, а пред смъртта си 1898 г. завещава 400 000 лв. за читалищното и просветното дело в Нова Загора. Като признателност за неговото любородие от 14 февруари 1929 г. читалището носи името „Диньо П. Сивков“.

През 1939 г. местният индустриалец Генчо Узун дарява на читалището големия градски часовник, който постоянно да буди и зове новозагорци към просвещение и духовност.

Игва времето, когато читалището заема воде-

ща роля в духовния живот на града и тя остана непроменима и днес. На новозагорската сцена се представят любителски театрални постановки под ръководството на Георги Свинаров, Богомил Стоилов, Владо Найденов, Жарко Павлович, Георги Делев, Марин Маринов, Йорданка Цанева, Александър Илинденев, Христофор Негков, Стефан Делев и др. През 1970 г., по

повод на 100-годишния му юбилей, читалището е удостоено с орден „Кирил и Методий“ – I степен. От 1983 г. то е в нова сграда, станала емблема на Нова Загора – съвременна театрална и концертна

зала, модерно оборудвана сцена, библиотека с над 117 000 тома разнообразна литература и нова електронна читалня. Гордост за читалището е и школата по изкуства „Илия Аврамов“, която има над 50-годишна история. В нея повече от 120 деца се обучават в класовете по: класически и народни инструменти, естрадно и народно пеене, народни и спортни танци, изобразително изкуство, йога и др.

Всяка година в навечерието на 24 май читалището връчва награда „Веста“ за достижения на общинско равнище в областта на изкуствата, културата и просветното дело. През 2005 г., съвместно с Община Нова Загора, за пръв път се провежда Национален поетичен конкурс, в който участват творци от страната и чужбина.

„ЧИТАЛИЩЕ“

ИСКРИ ОТ ВЕЛИЧИЕТО НА ВЕЛИКИ ПРЕСЛАВ

Местността, разположена в северното подножие на Преславската планина, там, където река Тича (сега Камчия) излиза от Герловския пролом, за да приеме своя приток Румската река, старите българи наричали Забуците, т.е. Зъберите.

И това било съвсем основателно, защото до преди няколко века там стърчали зъберите на отдавна разрушен и неизвместен град. Остатъците от многобройни варовикови пещи днес говорят за османлиите, които безжалостно са превръщали във вар широките да 3 м, и високи до 15 м, защитни стени от бели варовикови блокове.

Ако се изкачите на високия планински дял на запад от река Тича и погледнете надолу към реката, пред вас се открива живописна долина, сред която още се открояват каменните стени на древния град.

Основите на седемкилометровата външна каменна стена пълзят покрай Тича, издигат се на запад по местността Черешето и се спускат от хълма отново към реката, за да затворят територията, в която се е простирила втората столица на България, седлаше на самодържеца на българи и ромеи – цар Симеон.

В средата на това пространство все още личат границите на вътрешния град. Във формата на неправилен четириъгълник, ориентиран в посока север – юг, той е бил ограден от мощни крепостни стени.

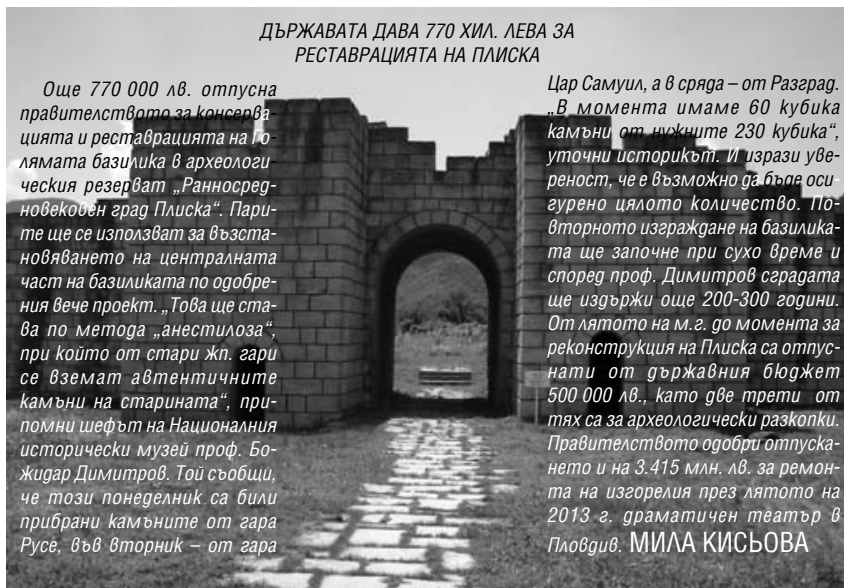
Оттатък завоя на Тича екскурзоводът сочи височината Аврадак, където се намира изцяло разкопан и запазен на открито манастир, а малко по на юг от него, към местността Бял бряг, друг манастир постепенно изчезва от ерозията на времето.

Археолозите твърдят, че в северния край на външния град е съществувал манастирски комплекс с първата по рода си гървена църква, издигната върху богата настилка от мозайки с разно-

цветни плочи. А в центъра на местността Селище край завоя на Тича в границите на външния укрепен град още личат основите на кръстокуполна църква.

разпръснато лежат основите на множество църкви и на заобикалящите ги манастирски сгради. По-голяма част от тях са построени от видни феодали, в които те

възраждали единични малки гробници. По-значителни от тях са църквите: Гебеклисе, което означавало главна църква, разположена в източния край на терасата с дворците и двете църкви на изток от вътрешната градска крепост, основите на които все още представяват го-

ДЪРЖАВАТА ДАВА 770 ХИЛ. ЛЕВА ЗА РЕСТАВРАЦИЯТА НА ПЛИСКА

Още 770 000 лв. отпусна правителството за консервацията и реставрацията на 10-лямата базилика в археологическия резерват „Ранносредновековен град Плиска“. Парите ще се използват за възстановяването на централната част на базиликата по одобрената вече проект. „Това ще става по метода „анестилоза“, при който от стари жп. гари се вземат автентичните камъни на старината“, припомни шефът на Националния исторически музей проф. Божидар Димитров. Той съобщи, че този понеделник са били прибрани камъните от гара Русе, във вторник – от гара

Цар Самуил, а в сряда – от Разград. „В момента имаме 60 кубика камъни от чуждите 230 кубика“, уточни историкът. И изрази увереност, че е възможно да бъде осигурено цялото количество. Повторното изграждане на базиликата ще започне при сухо време и според проф. Димитров сградата ще издържи още 200-300 години. От лятото на м.г. до момента за реконструкция на Плиска са отпуснати от държавния бюджет 500 000 лв., като две трети от тях са за археологически разкопки. Правителството одобри отпускането и на 3.415 млн. лв. за ремонт на изгорелия през лятото на 2013 г. драматичен театър в Пловдив. МИЛА КИСЪОВА

Това е християнски храм със сводести покрития, разположени във формата на кръст, върху центъра на които е лежал куполът. В нея е открит един от най-големите паметници на нашата история, написани на кирилица. От надгробния надпис на Чръгобия Мостич (висш държавен сановник) четем: „Тук лежи Мостич, който бе чръгобия при цар Симеон и при цар Петър, като стана на 80 години той остави чръгобилството си и цялото имуществото и стана черноризец и в това (си положение) свърши живота си.“

Влизането в обширната външна крепост е ставало през източната врата край Тича, през северната – отвъд Румската река, през западната и вероятно през южната – край югоизточния ъгъл на града. Те са били въградени в почти квадратни масивни входни кули, издигащи се само по вътрешното лице на стената.

Докато Плиска не успява да се развие изцяло като пълноценна столица, то Преслав през цялото свое съществуване е бил главен административен и производствен център.

В местността Селище, край завоя на р. Тича, освен каменните пътеписи

лям интерес за археолозите.

Когато наближим южния вход на вътрешния град, пред нас се разстилат очертанията на площад, заобиколен в миналото от множество търговски сгради, основите на които и днес личат, опряни на защитната стена. Намерените кости от домашни животни, съдове за течности, остатъци от зърнени храни, чаши и други предмети, носещи отличителните белези на местното и чуждестранното производство, показват многостранното развитие на търговската дейност в българската столица.

В най-южната част на площада се намира един от най-величествените паметници на тази епоха – Кръглата или Златната църква, изградена от цар Симеон през 908 г. и днес още силюетът на възстановените и основи и руини привличат лобознателни посетители със своите значителни по обем останки и напомнят за отдавна изчезналият от това място манастир, посещаван тогава единствено от царската династия и нейните приближени.

За църквата, ясно и недвусмислено говори старобългарския ръкопис, преписан по заповед на Симеон от не-

говия братовчед – монаха от манастира – Тудор Доксов. Влизането в църквата е ставало през квадратния атриум (двор). Той е бил заобиколен с аркади, стълбващи върху каменни колони от трите му страни, а оттам през малко предверие се е влизало в главното църковно пространство – наоса – заобиколено с дванадесет полукръгли ниши (вдлъбнати в стената пространства). Покрит с огромен за времето си позлатен купол, храмът е завладявал със своя неповторим образ всеки пристъпил неговия праг и е напомнял за високата строителна култура на старите българи.

Живописната мозайка на златен фон, която е покривала пода, издигащите се над нея каменни колони от зелен мрамор, покритите сводове и стени-

те с цветна мозайка, стъклените и каменните кубета по стените, както и богатата мраморна мебелировка, са оживявали от слънчевите лъчи, проникващи през оцветените прозорчени стъкла. Цялото това многообразие на светлини и краски създавали атмосферата, която поддържала духа и самочувствието на владетеля и неговите приближени, единствени с правото да посещават

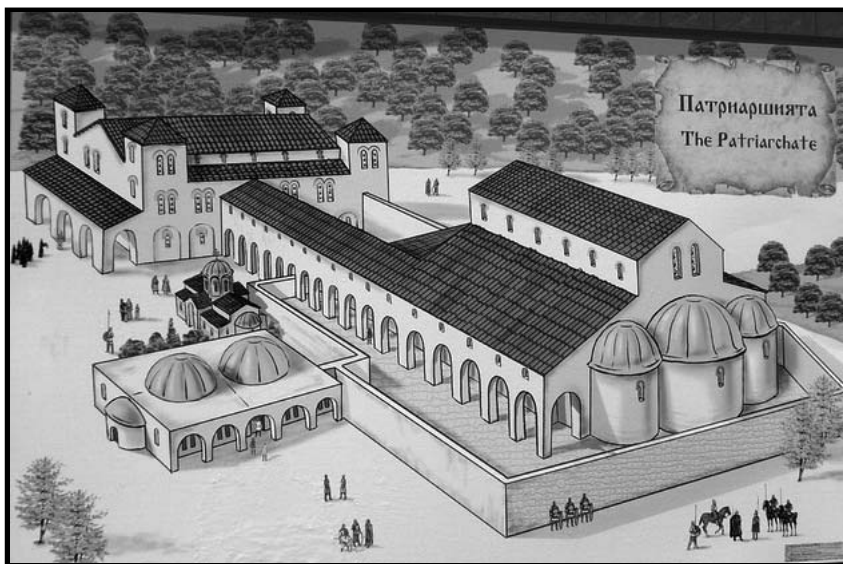
този храм на българското изкуство и архитектурно творчество.

Там, край шумната врява на българските и чуждоземни търговци, до безмълвно прекосяващите площада монаси и плахо пристъпващите селски люде се издигала високата кула на южната порта – пряката връзка на града с най-големия манастир от това време – Патлейна. Ярко отделяща се от двете страни на стената, както всички други входни съоръжения на вътрешната крепостна стена, тя е служила и като опорен боен пункт, в

които са се намирали жилищата на войниците и техния команден състав. Тук са и следите от стръмна стълба, по която по време на въоръжена схватка защитниците са се изкачвали до билото на стената или до „ходника“, така наречената бойна пътека, от която, криейки се зад зъберите на укреплението, бойците са изпращали своите

пояс и с висящ на бедрото златен меч, а от двете му страни седнали боляри със златни огърлици, пояси и гривни и ако някой го попита, когато се върне в своята земя какво е видял там, той ще каже, че не знае как да го разкаже. Само със своите очи вие бихте могли да се учудите както подобава на тази красота...“

стрели и горещо масло върху проникналите във външния град нападатели.

„... И ако някой селянин, човек беден и странен като пристигне отдалеч към крепостната стена на княжеския двор и като го види, изпитва удивление, и като пристъпи към вратите, той се чуди и разпитва. А като влезе вътре, вижда от двете си страни сгради, украсени с камък и дърво и изписани.

И като влезе по-нататък в двореца и види високите палати и църквите, прекомерно украсени с камък,

дърво и краски, отвътре с мрамор и мед, със сребро и злато, не знае с какво да ги оприличи, защото в своята земя не е виждал друго освен бедни сламени хижи – та им се чуди там, като да си е загубил ума. Но ако му се случи да види и княза, седящ облечен в обсипана в бисери далматинка, носещ на шията си огърлици от монети, а на ръцете си гривни, препасан с кадифян

Така знаменитият книжовник от времето на Симеон – Йоан Екзарх – разказва за живота и архитектурата на преславските дворци, от която днес виждаме само разкритите основи на дворцовия комплекс със заобикалящите го жилищни и обществени сгради.

С помощта на това изключително по своето значение описание днес край развалините е възправена един-

ствената досега намерена колона от тронната зала от тъмнозелен мрамор, която се издига като безмълвен символ на едно минало величие.

И затова, обогатени от видяното, въодушевени от върховете на нашата история култура и архитектура през тази епоха, ние напускаме този храм на българщината, изпълнени с благоговение към нашите велики предшественици и към създателите на съвременната българска археологическа наука.

Млаген ПАНЧЕВ

Чанко РАЙЧЕВ

ЧАНКО РАЙЧЕВ е литературен псевдоним на Янко Атанасов. Появата му е в началото на 1987 година, когато титулярът вече е навъртял 47 години. От тази творческа комбинация на бял свят се „намериха“: романите „Похищение в Плевен“, „Караконджо“, „Илюзии след пладне“, „Маслина“ и „Масали в капан“; сборниците: „Отвъд тишината“ – разкази, „Окото на времето“ – разкази и повести, „Конвулсии“ – стихотворения и поеми, „Паешки работи“ – детски сборник и „Дядови приказки“ – друг детски сборник и „Покрай вировете на библиите“ – сборник публицистика.

Чакат реда си да се „намерят“ на този бял свят още десетина заглавия, но каквото сабя покаже и на късмета щедростта.

ГРОЗДОВА

Всичко започна преди две години, когато Марин Канапа, издържал на гурбет в някаква беломорска ферма само три месеца, в една пълнолуна вечер похлопа на прозореца на къщата си. Отвътре първо светнаха външната лампа, подир което плахият глас на Грозданка попита:

– Кой е? Кого дирите по това нощно време?

– Марин диря! – решително преправи гласа си нечаканият гостенин. – Набори сме с него. Заедно служихме в танковата бригада в Бояново.

– Марин го няма. В Гърция е. Вече три месеца. Друг път го подирете.

– Ама няма ли да ми отворите? От Северна България съм. Никого друго не познавам не само във вашето село, но и в областта. Само да преспя искам. Хора сме все пак! – все повече се вживяваше в неочакваната си роля Марин.

– Не мога да ти отворя! Какво ще кажат за мен хората? Сама жена, настирила мъжа си на гурбет за зелени пари, а тя среднощни гости приема! Върви си! Похлопай на някоя друга порта. Все някой ще те пусне, колкото да преночуваш. Но тук не може! – категорично отвърна жената и като изгаси външната лампа, показа, че разговорът е приключил и натрапникът трябва да си върви.

Тогава Марин стръбно удари с длан по вратата и кресна с истинския си глас:

– Браво на тебе, жено! Само три месеца време, а вече си успяла да забравиш как приказвам!

Външната лампа бързо светна, но гласът отвътре вече бе съвсем друг:

– Поразнико! – с облекчение подвикна жената и разхлопа резетата на входната врата. – Кого водиш?

– Сам съм, защо? – засмя се Марин. – Ти кого още чакаш?

– А кой се гавреше? – отвори се вратата. Облечена само в дългата си лятна нощница, Грозданка не бързаше да се зарадва на стопанина си. Очите ѝ недоверчиво огледаха го където можеха да виждат в тъмното, подир което махна с ръка: – Влизай! Добре си се изучил да се престорваш!

Разказът за гърците, които още от византийско ни мразят, за чорбаджиите изедници, които по целия свят са едни и същи, зинали да погълнат всичкото човешко добро, за непригодността на гордия български балканджийски дух да седи под робство, макар то да се плаща със зелени пари, и още, и още страхотии, които Марин бе приготвил още по пътя насам, едва ли уловиха място в къщи, но още на другия ден цялото село цъкаше и одобряваше, че Канапа им е плъл на зелените пари и се върнал в село, където му е къщата и жената, където са му гробовете и приятелите, най-важното на този свят...

Сериозна работа не само в селото, но и наоколо, отдавна не можеше да се намери. Затова мъжете или отиваха на гурбет, на каквото се бе подгъзал той, или ходеха през летните месеци кой в столицата, кой по морето, където по строежите все пак можеше да се припечели нещичко, но повечето оставаха в селото да се препитават с каквото дойде от нивите, или от няколкото животинки, без които не може селският двор. Затова само подир два-три дни, съселяните престанаха да го здрависват с „добре дошъл“ и да се интересуват защо се е върнал толкова скоро от гурбета. Но той нали знаеше защо?

Още появата на хитрия каракачанин Костаки край фермата, в която се бе наел за овчар, го изненада, но като видя как очите му го оглеждат с двоумение, усети че нещо не е както трябва да бъде и не устоя на изкушението. Покани го в близката таверничка на чашка узо, после поръча по една шкембе чорба, но успя да развърже езика на каракачанина. Започнал отдалеч: от времето и реколтата, от новородените и поминалите се от селото в неговото отсъствие, той води и сука приказката, докато успее да я доведе до интересувашото го. Но колкото и да въртя, онзи крива дума не обели за Грозданка. Справяла се похвално. Нивата била ожънала, зърното била прибрала, няколко от козите и овцете мислела да продаде на есен.

– Да не ѝ се надяваш на моята Грозданка! – не скри задоволството си той. – Съвсем сама!

– Защо да е съвсем сама? – удиви се Костаки. – Не ти ли казах? Нашенци ѝ помагат кой с каквото може, нали сме хора от едно село! За жътвата на ечемика ѝ помогнал Моню. Колко му е! Като докарал комбайната за неговите ниви, услужил и на твоята Грозданка. И на много други, разбира се! Даже пратил две от циганчетата да нанесат чувалите със зърното.

– Значи Моню! – удивиен поклати главата Марин. – Той как е? Нещо го боляха бърбреците. Оправи ли се?

– Друг път ще се оправи, като му е зинал задникът за пукища! – неочаквано категорично отвърна каракачанинът. – Само дето отскоро бил сменил марката. Моню Мастиката вече в уста не слагал от мътно питеие. По здравословни причини бил преминал на гроздова. Джибромицици било. Най-добре лягало на болежките му.

В първия момент Марин не се усети, но още гърбът на каракачанина не се бе затулил в пътя си, когато нещо го стрелна в разсъдка. Нали сам той се изхвърляше в компаниите, че най-доброто за неговия случай било гроздовата? Кой не знаеше, че го казва заради Грозданка? Трета жена му бе тя, но точно с нея бе случил. Хем скопосна, хем кротка, хем работлива, хем напласена от предишния си брак с някакъв пиян другоселец, тя хем на душата му легна, хем се понрави на съседите и съселяните. А сега онзи?.. Но още на другия ден уреди сметките с чорбаджията византиец и скоропостижно се прибра в село.

Както го беше правил винаги до тогава, пак всяка вечер по мръкнало излизаше да се види с приятелите и да изпие някоя и друга гроздова за отскок, както сам се изразяваше. Но вече не беше съвсем същото. Сега по-внимателно слушаше и мереше чутото, с хапливата надежда някой да се изтърве и да се потвърди намека на каракачанина. Но нещо не се получаваше.

С такава нагласа отиде на тренировъчния излет на ловната дружинка в събота. Така ловците наричаха излетите си докато ловът още не е разрешен. Членовете на дружинката вземаха чифтетата и кучетата си, и се изнасяха под сенките в корията край реката. В раниците донасяха ядене и пиене уж колкото за цялата следваща седмица, но като се прибираха рано в понеделника, обикновено не връщаха нищо. Толкова успешни мероприятия бяха тези тренировъчни излети! Хем изпробваха пушките по стволовете на дървовете, хем изпитваха кучетата за предстоящия ловен сезон, хем далече от мърморивите си жени убиваха два дни и две нощи от принудителното безделие.

И този път сценарият бе същият. Малко зоруктия подир кучетата, малко стрелба по дървовете, докато се погреди дългата трапеца и всички се уловиха за шшетата. Пак до среднощ, че и до покъсно. Макар че вардеше всяка дума, жест или поглед на Моню, по някое време и на Марин му омръзна да се напряга и му отпусна юздите! Така отпуснат и примирен заспа опрян на ствола на един от дървовете. Събуди се от утринния стуг, който покрай реката е доста похавлив. Притрепери, разкърши рамене, огледа се, но нямаше будни. Повечето от компанията бяха скрили главите си в двете отдавна избелели палатки, а такива като него бяха само още трима от ловците. Седнал да запали първата за деня цигара, вгледан в лекия бял облак от утринна мъгла, който се дуплеше над заспалата река, пак потрепери от хлад. Но точно тогава видя как няколко от кучетата се гонят край брега и като позна в едното от тях породистата бозава хрътка на Моню, в главата му се пръкна зловещия план. Без да се подвоуми дори, вдигна пушката и гръмна с двата калема. Кучетата неистово изквичиха, а хрътката цопна във водата.

От гърмежите наскачаха всички.

– Какво беше това?

– Кой гръмня?

– Мамицата му! Кой посмя! – изрева като на умряло Моню и се втурна да вдигне безжизненото тяло на любимото си животно. Като констатива, че е напразно, той с кръвясали очи се обърна към сеирджиите. – Кой беше?.. Аз да му взема на него здравето!

Тайфата не бързаше да му отговаря, но както обикновено се случва, подир очите на другите, неговия поглед спря на иззубилото кръвта си лице на Марин.

– Ти ли бе, Канап? – изкрещя той и без да чака отговор бръкна в близката палатка, и с малка брадвичка в ръка тръгна решително към Марин.

– Стори ми се, че е вълк! – опита да каже нещо оправдателно Марин, но напразно.

Вълк ли каза? Ей сега ще те скъса с една глава! – още повече се разлюти Моню.

– Спри се, Моньо! – Марин бързо зареди чифтетото. – Спри се, защото не отговарям!

Но той спря ли се! Пред очите на окаменялата от изненада тайфа, като размахваше брадвичката, с твърди крачки приближаваше към Марин. Видял, че става прекалено сериозно, той гръмна точно пред краката на налитания, но онзи въобще не се впечатли. Още по решително развъртя брадвичката и трябваше още крачка, две, за да може да изпробва лъскавото ѝ острие по главата на виновния. Но онзи сърчно се прицели в ръката със сечивото и пак

гръмна. Този път брадвичката падна от високото, а простреляната ръка увисна в ръкава на якето, и шурна обилна кръв. Едва тогава зяпачите, осъзнали на какво са станали свидетели, вкупом се втурнаха да помогнат на ранения и да озаптят настървения се стрелец.

Същия ден отведоха Марин в полицията в града и го разпитаха за инцидента, но още на следващия ден го освободиха да си върви. Прокурорите и следователите се оказаха единодушни – действал бил при неизбежна отбрана и то отговорно, защото е можел и да убие нападателя без да му се дири отговорност.

Подир седмица в село се върна и Моню, с празен десен ръкав, отслабнал и брадясал като отшелник. Но още от първия ден Моню Мастиката стана Моню Чолака и всички знаеха защо. Марин не се реши да отиде в кръчмата, да не би да срещне очите на жертвата си, но седнал под сянка в двора, видя как нарамил обемист вързоп, хлопна зад себе си дворната портичка Грозданка. Тогава не ѝ подвикна, а после съжаляваше. Без да се бе канила и разправяла, пренесла парцалките си при Чолака! Нали все някой трябвало да се грижи за несретника...

Две години от тогава! Макар че никои в нищо не го обвину, Марин престана да ходи в кръчмата, да се събира с приятели, да ходи на лов с дружинката. Не съвестта, а срамът, като воденичен камък бе увиснал на шията му, и навел ниско главата и очите му, да не смее човек от селото да погледне на чисто. Чак до онзи ден, когато позребах Чолака. Не издържал на теглото си, той сам бе съкратил дните си. Марин не се реши да отиде в дома на покойника, но макар че вървя сам и безполезен накрая на опечалената процесия, надви гордостта си и отиде на гробището, където за последно видя лицето на някогашния си приятел и прощално хвърли шепя пръст на сандъка му. Не отиде на помена, но в къщи сам го помена по човешки с почти литър домашна ракия...

Мръкваше се, когато отдавна онемялата портичка хлопна и като погледна, не повярва на очите си. Понесла вързоп си, идваше Грозданка.

– На него повече няма да му трябвам! – съвсем спокойно каза тя и все едно че нищо не се е случило, влезе в къщи.

Марин махна с ръка да отпъди нещо криво от устата си, после отиде пред стенното огледало да се обръсне и като смени ризата, след цели две години прекъсване, отново тръгна за кръчмата, да викне стотачка гроздова за отскок...

ВЪРВИ, НАРОДЕ ВЪЗРОДЕНИ

160 ГОДИНИ ОТ РОЖДЕНИЕТО НА СТОЯН МИХАЙЛОВСКИ

Той остава завинаги в българската художествена литература с вдъхновения химн за културния устрем на народа ни, който всички пограстващи поколения са пели, пеят и ще пеят на 24 май. И ще утвърждават непоколебимата истина: „Науката е слънце, което във душите греї!“

Роден на 7 януари 1856 г. във възрожденския град Елена, той расте в семейството на интелектуалеца Никола Михайловски, който е роден брат на известния борец за църковна независимост Иларион Макирополски. Получил високо образование в Атина и Москва, Никола Михайловски повежда и сина си към знание и култура. Стоян Михайловски учи в Цариградския френски лицей. По-късно учи право във Франция. И още на млади години проявява интерес към поезията. Даже печата стихотворение в основаното през 1870 г. сп. „Читалище“. Адвокат, съдия, учител, след Освобождението той се утвърждава като значим поет, оставил значими произведения в българската поезия. И макар да има големи постижения в литературата, най-ярко е присъствието му в хумора и сатирата. Непоколебим изобличител е на тиранията и грабителството. Емблематични са неговите книги „Поема за злото“, „Железни струни“, „Novissima verba“, „Нашите писачи и газетари“, „Книга за българския народ“, „От развала към провала“, „Днес чука, утре наковалня“. Много силни са неговите басни и епиграми.

С т о я н М И Х А Й Л О В С К И

КИРИЛ И МЕТОДИЙ

Български всеучилищен химн

„Върви, народе възродени,
към светла бъднина върви,
с книжовността, таз сила нова,
съдбините си поднови!

Върви към мощната просвета!
В световните борби върви,
от длъжност неизменна воден –
и бог ще те благослови!

Напрег! Науката е слънце,
което във душите греї!
Напрег! Народността не пада
там, гдето знанъето
живей!

Безвестен беше ти, безславен!
О, влез в историята веч,
духовно покори страните,
които завладя със меч!“

Тъй солунските двама братя
насърчаваха гедите ни...
О минало незабравимо,
о пресвещени старини!

България остана вярна
на достославний тоз завет –
в тържествуване и в страданье
извърши подвизи безчет...

Да, родината ни години
пресветли преживя, в беда
неописуема изпадна,
но върши дълга си всегда!

Бе време, писмеността наша
кога обходи целий мир;
за всесветовната просвета
тя бе неизчерпаем вир.

Бе и тъжовно робско време...
Тогаз балканский храбър син
навеждаше лице под гнета
на отомански властелин...

Но винаги духът народен
подпорка търсеше у вас,
о мъдреци! През десет века
все жив остана ваший глас!

О вий, които цяло племе
извлякохте из мъртвина,
народен гений възкръсихте –
заспал в глубока тъмнина.

НАПРЕД

Напред! Животът е сражение!
 Напред! И прав всегда ходи!
 Напред, макар към поражение!
 Ако ще паднеш, прав падни!

Напред! Целта си не забравяй!
 Напред, напред, по правий път!
 Назад не гледай! Не оставяй
 безплодно дните да текат!

Напред! Със труд и ум, и дързост
 се вдигат цели планини!
 Напред! Тук, долу, всяка мъдрост
 в таз само думица стои!

Че ще пропаднеш, що ти става?
 Не пада вечний идеал!
 След тебе друг ще прогължава
 щото си вършил и мечтал!

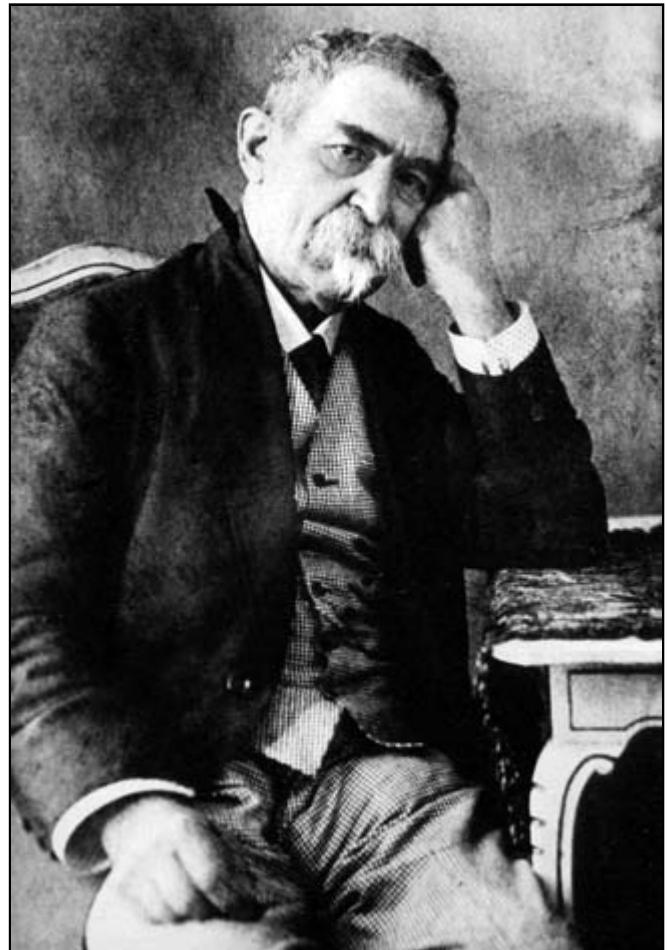
Ще доде друг да доизкара
 несвършените ти дела;
 без свършек нищо не остава,
 без край е само мисълта!

Създавайте и на времето
 не гледайте като на враг:
 еднџ създаденото нещо
 не може да загине пак!

На работа, и без почивка,
 без страх и без душевен смут!
 Светата божия десница
 бди върху човешкий труд!

Напред, о ратници избрани,
 о първозвани труженици!
 Напред, каквото и да стане,
 и земний шар да се срути!

Не чакайте всегда сполука,
 но в себе си вярвайте всегда –
 такваз е земната наука!
 Напред, бащи! Напред, деца!

БУХАЛ И СВЕТУЛКА

Измежду полските треви
 блестеше в нощните тъми
 една светулка лъчезарна...
 (С това си качество, уви! и тя е тъй злочастна
 кат другите светители на нашата земица!)
 Внезапно бухалът, врагът на всички светлини,
 най-грозната, най-злостната и най-коварната птица,
 погони светлата мушица
 и най-подир я улови...

– Какво ти сторих?... – Ти ми пречиш!
 Умри! – Че как ти преча? – Светиш!..

След таз присъда кратичка и ясна
 светулката угасна
 и се във вечност пресели,
 или с по-други речи –
 в търбуха
 на бухля!..

ВДЪХНОВЕНИ ОТ АПОСТОЛА

Началото на читалищното дело в Троян е свързано с посещението на Васил Левски и Матей Преображенски. През 1870 г., Минко Ив. Марковски, Васил Бочев, Марко Колев, Васил Калчев, Васил Димитров, Минко Ненов, Калчо Ангелов – дейци на основания от Васил Левски таен комитет – са сред инициаторите за създаване на читалище в града. Събират помежду си средства, с които абонират два български вестника, закупуват първите книги. Предпоставка за основаването на читалище е и създаващото се градско самочувствие сред местната общност. Читалището намира противници в лицето на някои стари чорбаджии и дейността му е преустановена.

През учебната 1870-1871 г. в Троян пристига учителят Илия Белковски, реформатор на Троянското учебно дело. Белковски намира успешна форма да съхрани читалищната идея – с неделните сказки и училищен шкаф с книги. През 1872 г. в дома на Иван Казанджиев е изнесено първото представление в града на „Многострадалната Геновева“, влязло в историята на българския театър като първото домашно представление. През 1880 г. учителят Георги Смилов с подкрепата на Никола Гумиджийски прави опит да възстанови читалището, наречено „Развитие“. Смилов въвежда плащането на месечен членски внос, но със заминаването му от града замира и читалищната дейност. През 1882 г. Ганко Семерджиев поставя със свои средства началото на библиотека „Наука“. За неин председател е избран Никола Тахрилов. Учреденото през 1893 г. народообразователно дружество „Наука“ е днешното читалище, наследило най-добрите възрожденски традиции и обединило гражданите на Троян за ухобност, просвета и творчество. Основатели на „Наука“ са учителите Иван Памукчиев (първ председател на дружеството), Власи Илиев, Димитър Грънчаров и други – общо 23 човека. Дейността обхваща всичко, от което имат нужда хората в онова време – поддържа библиотека, изнасят се сказки, организират

се забавления и вечеринки. Създадена е и любителска театрална трупа. Строежът на първата читалищна сграда започва през 1915 г., но поради войната всичко върви бавно. Когато събраните средства са изчерпани, а сградата се оказва недовършена, фабрикантът Петър К. Балевски дава пари не само за довършването, но и възстановява направените разходи. И ако сградата на библиотеката се изгражда постепенно, то само за 6 месеца през 1924 г. е изграден читалищният театрален салон, наречен с гордост от читалищния радетел Власи Илиев „истински театър“.

Двадесетте години на ХХ в. отворяят нова страница в историята на читалището. Наред с библиотечната и театрална дейности започват и музикалните изяви – хор, оркестър и оперета. „Наука“ иницира първите изложби, поставя началото на музейното дело, създава свое кино. През 1959 г. тържествено е открита нова читалищна сграда. Личности, оставили трайни следи в историята на читалището, са Власи Илиев, Димитър Гумиджийски, Андрей Шипковенски, Нено Шипковенски, Лазар Рагковски. Определяща роля за постиженията на НЧ „Наука-1870 г.“ в по-ново време имат неговите председатели – Мичо Думанов, Петко Съйчевски, Ганко Цанов. Библиотечната дейност е сред основните на читалището. Книжният фонд надхвърля 125 000 тома, а библиотеката разполага с модерен информационен център, изграден по програма „Глобални библиотеки – България“. През годините стожери за съхранение на читалищното книжно богатство са Симеон Гатев, Тодора Лилова и др.

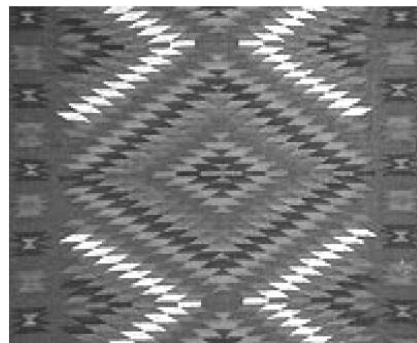
Вековната театрална и оперетна традиция са свързани с имена на театралите-актьори от различни поколения – Минко Миревски, Нено Шипковенски, Никола Сапунджиев, Елена Дудевска, Мария Гумиджийска, Пенчо Вачев, Весела Попова, Минко Йончев, Мария Тончева, Събина Димитрова, Павел Паймаков, Венелин Йорданов и др. Драматург и режисьор е Димитър Гумид-

жийски; режисьори са – Петър Геров, Петко Съйчевски, Николай Ганков; дириженти – Иван Цанков, Владимир Парушев. Дългогодишна история имат духовият и акордеонен оркестри, ръководени от Владимир Парушев; струнният оркестър на Илия Готовски и китарената формация на Людмил Кунов. Тези музиканти и педагози са преподаватели и в Детската музикална школа. Читалището се гордее с основаната преди тридесет и пет години от Атанаска Ненковска вокална студия „Усмивка“, ръководена сега от Светла Червенкова. Като хорова дириженти се изявяват Иван Генков, Тома Кисъов, Весела Марешка. Очаквани от музикалната публика са изяви на ует „Фантазия“ (Амория Маркова – пиано, и Мариета Куцарова – флейта). Успешно се развива студия „Гласове“ с ръководител Мариета Жекова.

Танцово изкуство създават и развиват през годините Николай Аксаков (класически балет), Стефан Йочевски (Ансамбъл „Здравец“) и Иван Иванов (фолклорен ансамбъл „Траяна“).

Школата за изобразително изкуство на Маргарет Крекleshка радва с многобройните и призови места от участия в изложби и конкурси. Литературните творци от региона са обединени в Дружество на троянските писатели, шегобийците – в „Общество на шегобийците и зевзеците“, а фотографите-любители – във фото-клуб „На фокус“. Стотици са дейците, дали своя принос към НЧ „Наука-1870 г.“.

„ЧИТАЛИЩЕ“

УСТРЕМ КЪМ ДУХОВНО ПРОСВЕЩЕНИЕ

Писмени свителства сочат, че на проведените на 26 май 1870 г. годишни изпити в класното училище на Брезник присъстват председателят на Софийската църковна община, учители и ученици от Главното софийско мъжко училище. Удовлетворени от изпитните резултати, те даряват на училището книги.

Сеганка

Няколко дни по-късно учителите и ученици от класното училище поставят началото на брезнишкото читалище, а дарените шестдесет книги са основата на читалищната библиотека.

След Освобождението Министерството на народното просвещение отпуска парична сума за закупуване на нови книги. В периода между двете световни войни средства се набират от читалищни вечеринки и лични дарения, а библиотечният фонд нараства на 2 000 тома, предимно класическа литература. Сега библиотеката притежава 76 000 тома художествена, специализирана и справочна литература. Библиотечните единици са разпределени в просторна заемна, читалня и детски отдел. Читалищната библиотека изпълнява ролята на методичен център по библиотечно дело в Брезнишката община. Начало на художествено-творческа дейност дава самодейният читалищен театър с първата си постановка на пиесата „Свекърва“. През 1920 г. е поставена пиесата „Женитба“ на Гогол, в която играят големите български актьори

Кръстьо Сарафов и Петко Атанасов.

От брезнишката читалищна сцена започва творческият път на световноизвестната оперна певица Лиляна Барева. През годините се развиват различни форми на художествена самодейност: театрална, рецитаторска, музикална, певческа, танцова, фотографска. Особено ценен за опазването и популяризирането на фолклорното богатство в Граово, чийто център е гр. Брезник, е приносът на песенните, танцовите и словесни състави при читалище „Просвещение-1870“. През 1953 г. в местността „Бърдото“ се провежда празник на народното творчество, в който участват стотици самодейци, между които и сборен танцов състав, ръководен от Лозан Иванчев. Следват изяви на околийски събори и окръжни фестивали. По традиция всяка година на събора „Видовден“ си дават среща най-добрите певци, свирачи, танцьори, разказвачи и групи за народни обичаи. „Видовден“ е етап от Националния събор в Коприщица за Община Брезник. Десетки са носителите на златни и сребъ-

рни отличия от Коприщенските събори. Възстановена е традицията всяка година в първата събота след Василевден да се провежда парад на сурвакарските групи от общината. Музейното дело е друго важно направление в работата на читалището. Основана през 1957 г., Музейната сбирка пази историческата памет и бит на

Граово в шест основни фонда: археология, нумизматика, етнография, възраждане, нова и най-нова история. Съхраняват се над 1500 експонатата и архивни единици. Има две постоянни експозиции: етнографска и възрожденска. В „Просвещение-1870“ функционират тринадесет творчески състава с около 130 самодейци на различна възраст. По линия на международния културен обмен читалището гостува на международни фестивали и събори. Организиран се тържество, концерти и гостувания на професионални и певчески състави. Читалището има опит в разработването на проекти, а досега спечелените и реализирани са повече от десет.

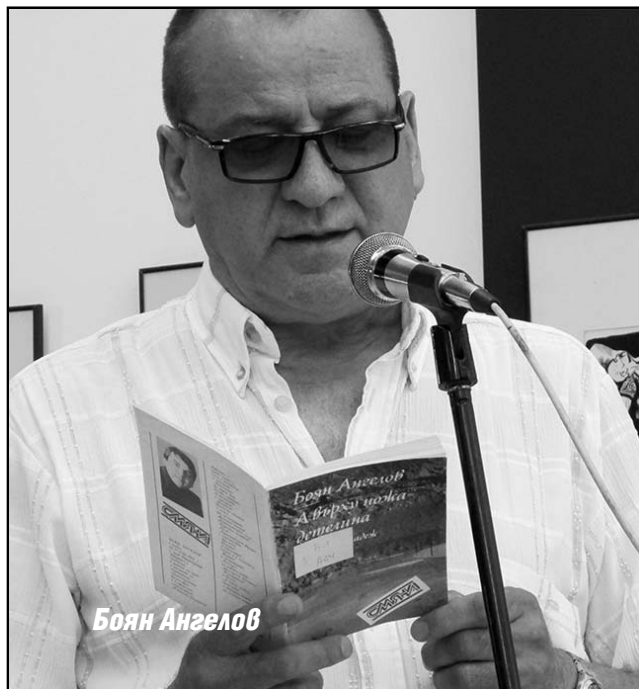
„ЧИТАЛИЩЕ“

БОЯН АНГЕЛОВ ГОСТУВА НА ПЛЕВЕНСКОТО ЧИТАЛИЩЕ „СЪГЛАСИЕ-1969”

Гост на читалище „Съгласие-1869” в Плевен на 17 март беше Боян Ангелов. Творческата вечер бе открита с изпълнения на ръководената от Виолета Боянова вокална група „Арлекино” при читалището. Секретарят на „Съгласие-1869” Маргарита Лазарова отбеляза, че екипът на читалището представя пред плевенската общественост личност с искрено, добронамерено и отговорно отношение към читалищата като структури, наследили в голяма степен и възрожденския дух, и отговорното отношение към българската култура и народни традиции. „Днес имаме удоволствието да се срещнем с един интересен човек, който усеща с поетичните си сетива болките на времето, социалните неправди и ги пресъздава в своето творчество... Ръководейки една значима структура като Съюза на българските писатели, Боян Ангелов посвещава голяма част от професионалния си и житейски път на читалищното дело, на сп. „Читалище” – вече на 145 години, едно от най-дълголетните периодични издания в страната. Неговото присъствие днес в нашето читалище свързваме и с издаването през 2011 г. на енциклопедия „Възрожденски читалища” от издателство „Богианна”. В това чудесно издание е намерило място и читалище „Съгласие” благодарение на личните усилия на Боян Ангелов”, подчерта Лазарова.

Людмила Иванова, библиотекар в читалище „Съгласие”, направи словесен портрет на поета, а плевенската поетеса и председател на Дружество-

то на писателите в града Лалка Павлова прочете своето литературнокритическо изследване върху стихотворенията на Боян Ангелов „Напуснатата стая” и „Метафора”, изпълнени от ученичката Ека-

Секретарят на „Съгласие-1869” Маргарита Лазарова

Вокална група „Арлекино” при читалището

Председателят на Дружеството на писателите в Плевен Лалка Павлова и ученичката Екатерина Златева

терина Златева. Авторът благодари сърдечно на организаторите: достолепното възрожденско читалище „Съгласие-1869” и Дружеството на плевенските писатели. Сред многобройните участници в срещата бяха писателите Георги Стойков, Пелин

Пелинов, Илко Иларионов, Константин Денчев, Татяна Любенова, Христина Комаревска, Осман Мустафов, Витка Витанова, Албена Декова и др.

МАЙСТОР НА ИСТОРИЧЕСКАТА ТЕМА В ЖИВОПИСТА

125 ГОДИНИ ОТ РОЖДЕНИЕТО НА ДИМИТЪР ГЮДЖЕНОВ

Големият майстор на историческия жанр в българската живопис Димитър Гюдженов е роден на 26. I. 1891 година в Стара Загора. През 1915 година завършва живопис в Художественото индустриално училище в София при проф. Цено Тодоров, като междуременно следва два семестъра (1913-1914) в Националното училище за изящни изкуства в Париж при проф. Ф. Кармон.

Яркото творческо дарование на Димитър Гюдженов започва своята изява като военен художник при щаба на 8-ма тунджанска дивизия, а по-късно (1933-1945) работи като художник при щаба на войската.

Сред най-значимите картини от началния период на твореца са „Обоз на път“ (1916), „Дъжд на фронта“ (1916), „През Морава“ (1917), „Вълчи ями“ (1918), „Превземане на крепост“ (1924), които в своята същност са чужди на шовинистичната трактовка в официалната живопис. Ужасът на войната е еднакво страдание за войниците и от двете страни на фронта.

От 1920 до 1933 година Димитър Гюдженов е преподавател и професор в Художествената академия в София.

След 1925 година основен жанр в творчеството му става историческата тематика. Създава голям брой творби с многофигурни композиции, като умело изгражда пространствените планове в тях. Живописният колорит е богат и адекватен на сюжета в картината. Изисканата детайлна разработка, с историческа достоверност на аксесоарите, показват богатата култура на художника в тая област. За умението му на отличен рисувач говорят изгражданите в сложните композиции убедителни движения на фигурите в разнообразни ракурси и състояния. Сред многобройните творби на големия майстор в

Димитър Гюдженов

тоя жанр са: „Хан Кубрат и синовете му“, „Хан Аспарух преминава Дунав“, „Хан Крум и победените авари“, „Цар Симеон пред Цариград“, „Оборище“, „Ботевата чета слиза на българския бряг при Козлогуй“, „Хвърковатата чета на Бенковски“, „Боят при Шипка“, „Посрещане на генерал Гурко в София“, „Първият брой на Работнически вестник“, „Боят при Драва-Соболч“. Историческата тематика вдъхновява твореца до края на живота му, като след 1944 година я обогатява с нови идейни сюжети.

Художественото богатство, което ни оставя Димитър Гюдженов не се ограничава само в историческия жанр. С висока стойност са и творбите му в останалите жанрове – битова композиция, портрет, пейзаж, натюрморт, които творчески вълнуват художника. Сред тях са: „Рилският манастир“, „Жътва“, „Коситба“, „На ваялката“, „Вечер в Стара планина“, „Черепишкият манастир“. Редица портрети

на видни исторически личности, представят Димитър Гюдженов като един от най-големите майстори в портретния жанр в българската живопис. Душевна топлина и интимност на колорита навяват натюрмортите на художника.

За да бъде отбелязана широтата в творческия обхват на твореца, не може да отминем вниманието ни стенописите и иконите, които създава. С другия голям майстор на историческата живопис – Никола Кожухаров, съвместно изписват църкви в редица градове в страната ни.

Димитър Гюдженов редовно участва в изложбите на Дружеството на южнобългарските художници, на което е един от основателите през 1911 година, Дружеството „Съвременно изкуство“, чиито член е в периода 1920-1927 година, Дружеството на художниците в България, на което е председател от 1931 до 1941 година. Участва и в колективни изложби в чужбина – Берлин, Прага, Виена, Ню Йорк и други.

За значимия принос на Димитър Гюдженов в българското изобразително изкуство е награждаван два пъти с орден „Кирил и Методий“ – I степен; „Народен орден на труда“ – сребърен; Лауреат е на Димитровска награда.

Житейският път на художника приключва на 25.VIII.1979 година в София, но яркото му творчество продължава по пътя на безсмъртието.

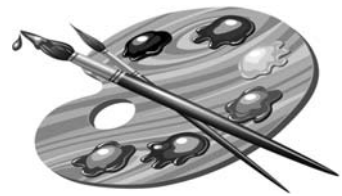
ДИМО ТРОЯНОВ

**Творби на
Димитър Гюдженов**

**„Ботевата чета слиза на българския
бряг при Козлодуй“**

„Жътва“

ДА Е БУДНО НАРОДНОТО СЪЗНАНИЕ

Възникналата преди Освобождението идея за създаване на български читалища е презърната от будни и инициативни жители на с. Бреница. През студентите декемврийски дни те кръстосват неуморно селото и убеждават съселяните си. И в утрото на 26 декември 1897 г. се

вана певческа група „Хармония“ с ръководител Константин Марински. Групата се състои от дванадесет певци и две акордеонистки. Ентузиазизираните изпълнителки на стари градски песни и обработен фолклор имат престижни отличия от авторитетни

събират около 40 души, които създават културно-просветно дружество. Предложени са четири варианта за име на читалището, но с абсолютно мнозинство приемат предложението на Дочо Стефанов да се нарече „Народно съзнание“. Сред основателите са едни от най-будните жители на Бреница: Александър Косташки, Дочо Стефанов, Кънчо Струпненски, Гено Дреновски, Спас Сеченски, Атанас Благъовски и др. През 1923 г. започва строежът на сградата, продължил три години. През 1965 г. читалищния салон е преустроен в амфитеатрален и преоборудван. Преди строителството на читалищната сграда библиотеката няма постоянно място, книгите се съхраняват в училището, а началният библиотечен фонд е образуван от дарена литература. Понастоящем читалищната библиотека разполага с 14 240 тома книги и обслужва годишно около 500 читатели.

Първите изяви на местните самодейци датират от 1898 г.

Завършили Ломското педагогическо училище учители и техни ученици създават първата любителска театрална група. В голямата стая на училището е вдълбана сцена, за завеси се използват домашни черги, а зрителите наблюдават представленията, седнали на ученически чинове.

Първият читалищен хор е формиран през 1942 г. от евакуирания в с. Бреница Димитър Бързаков. През годините с най-активна дейност тази формация наброява до сто и двадесет хористи. По инициатива на читалищното ръководство на 15 февруари 2007 г. е осно-

конкурси и фестивали, участвали са и в предаването „Ако зажалиш...“ по телевизия СКАТ. Като продължение на танцовата традиция през 2007 г. в читалището е създаден състав „Настроение“. Първ ръководител на тринадесетте участнички във формацията е Христо Каменовски, а настоящ ръководител е Асен Диновски.

„ЧИТАЛИЩЕ“

ГОРДОСТА НА БРЕСТ

Народно читалище „Никола Йонков Вапцаров-1897“, е основано в плевенското село Брест през 1897 г. от габровския учител Михаил Теофилов със съмишлениците си Иван Ценов, Тодор Ив. Ценов, Иван Хр. Атанасов и Илия Ам. Марков. През същата година той сформира и първата театрална трупа като поставя на сцена Вазовата „Руска“ с участието на колежата му Стилиян Чилингиров, бъдещият известен писател. Уставът на читалището (тогава „Прогреса“) е утвърден със заповед № 355/ 11 април 1903 г. на Министърството на народното просвещение. През 1913 г. председателят на читалището става Злати Иванов, а от 1927 г. до 1941 г. читалищен председател е учителят Димитър Първанов.

Трайно присъствие в живота ва НЧ „Никола Йонков Вапцаров - 1897“ имат Нестор Стойчев, Никола Горчаков, Васил Тодоров, Иван Кушавалиев, Койно Койнов, Никола Тодоров, Георги Драичев и др. През годините читалището е подпомагано от Лалю Попов, Панко

Парашкевов, Димко Димов, Линко Гинкин, Марин Пътов и мн. др.

Особено плодотворна за дейността на читалището е втората по-

ловина от миналия век. Театралният състав от 1962 г. до 1971 г. представя четиринадесет постановки пред препълнени салони. Художествен ръководител на театралите е Илия

Тополаров, а сред най-изявените артисти са Георги Гарвански, Петър Йочев, Първан Дерешки, Любен Несторов, Митко Катронски, Дафина Тачева, учителите Петра и Христо Вълбовски, Калю Калев, Веска Бенова, Величка Русинова.

Стоотици самодейци стават любими изпълнители в оркестри, хорове и танцови състави, групи за художествено слово и театър. Бисерина

Кочева (носителка на три златни медала от съборите в Копривщица), Аспарух Захариев и Цветана Куминкова вече четири десетилетия не слизат от читалищната сцена. Вокална група

„Брястовете“ с ръководители Димитър Занов и Иван Минков имат десетки изяви на национални фестивали. Активно работят и детският танцов състав с ръководител Иван Минков, съставът за художествено слово под ръководството на Ана Ангелова и детската фолклорна група с художествен ръководител Денка Николова. Читалищната библиотека при-

тежава над 15 000 тома художествена и научна литература, енциклопедии, речници, вестници и списания.

„ЧИТАЛИЩЕ“

ИЗВОР НА МЪДРОСТ И КРАСОТА

Запомнил съм тая нищо и никаква случка, защото ме е поразила с дълбоката си непосредственост. Говорехме си нещо с мой приятел, когато той изведнъж махна с ръка и отсече:

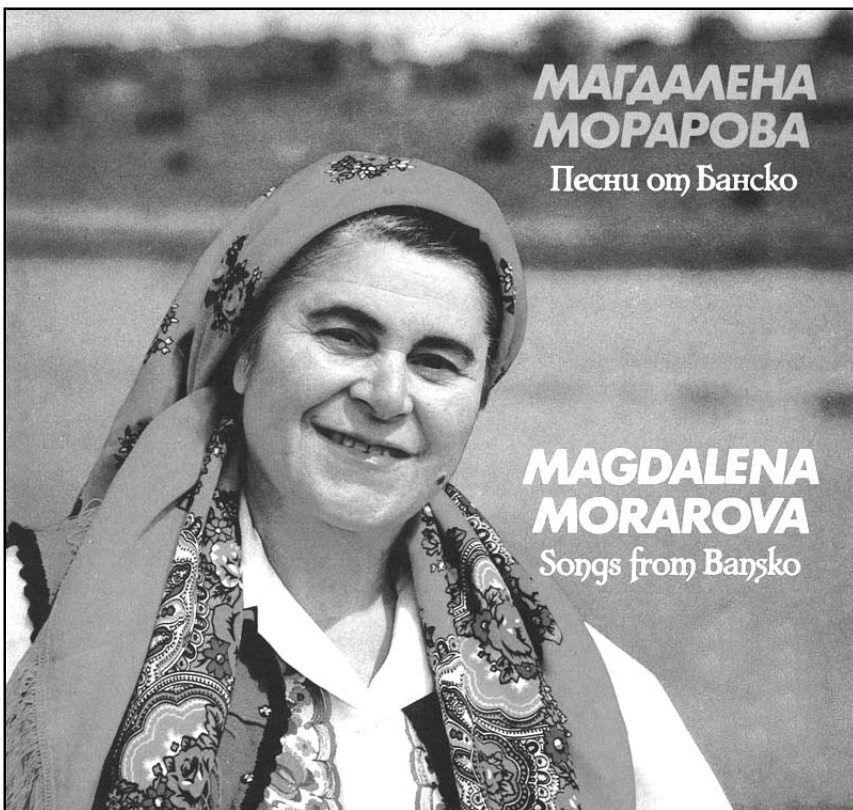
– Чакай!

Сдъвках приказката си наполовина и го погледнах въпросително, но вместо обяснение той кимна към радиото. Пееше Магдалена Морарова – хубава, звънлива, весела песен.

– Ей, че певица – рече той, когато свърши песента, – сърцето ти може да разиграе!

Така започнах да се вслушвам в изпълненията на тази толкова интересна и самобитна народна певица. И станах неин горещ почитател. Толкова, че започнах да махвам с ръка към събеседниците, когато от радиото зазвучаваше нейна песен, и с едно нетърпящо възражение „Чакай!“ ги карах да сдъвкват приказката си наполовина. А като мене са не знам колко. Из цялата страна. Хубаво пее Магдалена Морарова, с дълбоко чувство и усет към красотата. Ясен и силен, гласът ѝ прозвънва като сребърно звънче. И всеява в душата ти радост и празнично настроение. Няма да проумееш кога пръстите ти ще започнат бавно да подскачат в такта на мелодията, няма да разбереш кога краката ти ще се разиграят. А влезла ли е песента в душата ти, устните сами ще започнат да извайват нейния чаровен образ.

Умее Магдалена Морарова да изтръгне най-хубавото от своите

песни. С простотата на изказа, с естественост на изпълнението, с незабележима артистичност. Нейният приятен и топъл тембър внушава доброта и човечност. И му вярваш, и го търсиш, като най-близък приятел. „Голямото ѝ обаяние сред слушателите – пише за нея фолклористът Крум Наков – се дължи не само на гласовите постижения и разнообразия в репертоара, а преди всичко на нейното изпълнение, което се отличава с искреност, първична простота и нестихваща вдъхновеност.“

Много същностна черта на изпълнителския ѝ стил е верността към първообраза. Дори когато на нася своя редакция на текста и мелодията, дори когато създава своя творба (а тя има не една и две авторски песни), Магдалена Морарова не изменя стила и колорита на народната песен. Затова от нейната уста тя звучи автентично, точно, убедително. И много приятно.

се. И много я харесваме. Ама тя отскоро се появи. А Магдалена разнася банскалийските песни из България и по света много години. И с голямото си певческо дарование доказва, че те могат да звучат прекрасно и в солово изпълнение.

Репертоарът ѝ е твърде голям (над сто и двадесет са само записите ѝ в радиото), та всеки може да си намери песен, дето му ляга на сърце. Сигурно мнозина могат да изброят поне десетина от тях: „Петруно, пиле шарено“, „Седнало е Джоре дос“, „Грозде ли са твоите очи“, „Расти ми, расти, малой момиче“, „Марко кове коня за града“, „Благуно, блага ябълко“, „Китка ми пада йот руса глава“, „Била е Яна войвода“, „Иожени ме, мамо, женен да ода“... Но най-популярна е, разбира се, „Окол Плевен“.

– Тази песен ми е много скъпа – споделя Магдалена Морарова. – Не само защото има хубава мелодия и хубав текст. Тя ми е завещана от

– Нашите песни – търси обяснение за успеха извън себе си певицата – са много хубави. Изриви, закачливи. И все с истински истории в основата. Песни-случки. Обикновено се пеят от двама или повече души – един „води“, другите след него „ода“... Все сте слушали известната мъжка вокална група от мое-то Банско!

Слушали сме я, разбира

мая дядо Костагин Герин, бащата на баща ми. Той сам е участник в Освободителната война. Музикално и поетично надарен човек, той създава тази песен, когато се връща жив и здрав в Банско. И много обичаше да я пее, като си акомпанираше на тамбура...

Нека представя текста на тая чудесна песен, която сигурно мнозина ще поискат да научат:

**„Окол Плевен, окол Плевен,
окол Плевен руси сноват,
руси сноват – турци гонат.
Заграден е, обсаден е,
обсаден е Плевен града –
руси са го заградили,
заградили, обсадили.
Осман паша, Осман паша,
на стол седи, книга пише,
книга пише до султана:
„Ой султане, наши царю,
пратете ми малко войска,
че ми войска намалела,
намалела, оголела,
оголела, обосела
и топове изтрошени.“
А султанът отговаря:
„Немам войска да ти прата,
нито пушки, ни топове...“
Русите са силна войска,
силна войска нестроена!**

Тази песен заема особено място в певческата биография на Магдалена Морарова, защото тя ѝ отваря пътя към професионалното

изкуство. През 1957 г. с нея и още няколко песни тя застава пред специална комисия на Българското радио за прослушване. И толкова много я впечатлява, че още този ден ѝ правят първите записи. За да литнат по ефира към слушателите и веднага да привлекат вниманието им. Към редакция „Народна музика“ тръгват неизброими писма – все

похвални, все с молба да пущат пичесто новата певица. Така само за една седмица никому непознатата готозава Магдалена Морарова става известна певица. Назад остава бедняшкото ѝ детство в многодетното семейство на Димитър и Елена Герини в Банско, назад са неофициалните ѝ детски изяви, които ще накарат същия тоя дядо Костагин да рече на майка ѝ:

– Как хубаво пее това пущинче! Ще стане нещо от него.

Назад са неосъществените мечти да стане певица, тежката трудова биография по различни краища на страната. Но през всичките тези „подготвителни“ години тя носи голямата си певческа дарба, наследена по права линия от родителите ѝ. Баща ѝ Димитър Герин е една от скъпите антики на Банско. Той е поет, музикант и артист по душа и с творческите си пориви радва всички банскалии. Съчинява стихове, по които композира песни на тамбура или пущялка. Майка ѝ Елена също пее хубаво и колкото и да са много грижите за челядта, все намира сгода да подхване песен. Майката и бащата предават обичта си към народната песен на всичките си деца. Но особено пристрастена към тях е най-голямата – Магдалена. Тя е и най-гласовита. По цял ден не спира нейното весело чуруликане.

– Като звънче си! – радва се баща ѝ и току ѝ каже нова песен. Много песни научава и от майка си, от съседките, от момичетата, с които другарува и на които покъсно посвещава чудесната своя песен „Маро, Миланко, Ленко и Шарко“...

Щастливият случай я среща с изтъкнатата народна певица Атанаска Тодорова.

– Хубаво пееш, момиче – казва ѝ тя, – ще станеш певица!

И нейното пророчество се сбъдва – малко по-късно, отколкото е нормално (първите си записи Магдалена прави на 31 години), но пътят ѝ по-нататък върви все по възходяща линия. Песните ѝ се приемат радушно за записи в радиото,

за предавания в телевизията, за грамофонни плочи в „Балкантон“. А неизброимите ѝ концертни изяви с певческите групи „Тракийска песен“, „Весела седянка“, „Весела неделя“, „Музикална броеница“ се посрещат възторжено от публиката.

– Пяла съм с всички известни народни певци – казва с умиление Магдалена Морарова. – И съм запазила хубави спомени за тях. И голяма благодарност за наученото. Кака Атанаска, например, ми е била образец за сценично поведение...

Много години разнасяше Магдалена Морарова българската народна песен сред хората и ги очароваше.

– От песента – казваше тя, като че ли разгадала мислите ми – бяга и старостта, и болестта!

Известната певица си отиде от белия свят, но красивите ѝ песни са живи сред нас.

Петър КРЪСТЕВ

ВЯРВАМ В СТРОФИТЕ БЛАГОСЛОВЕНИ

90 ГОДИНИ ОТ РОЖДЕНИЕТО НА ПОЕТЕСАТА ЛЮДМИЛА ИСАЕВА

ГЪЛЪБОВО ПЕРО

Тихо е. тъжно е.
Птици прелитат...
На ревера ми – гълъбово перо.
От това, че погледна дълбоко в очите ми,
не очаквам нищо добро.

Нещо силно и властно във мене приижда –
как ще го понеса?
По-добре да умра, само ти да не виждаш
тази издайническа сълза.

Виждам твоята тъмна глава да почива
върху смуглите ми колене...
Някога вярвах това, че го има,
сега вече – не...

И защо? За какво? – Ти не питай, не питай...
Приеми ме с гълъбово перо.
Но е тъжно това, че ме гледаш в очите,
а не чакам аз нищо добро.

Красива, изискана, даровита, Людмила Исаева остави светло име в съвременната българска литература. И почитателите на изящната словесност ще разгръщат книгите ѝ, за да се заразят с човечност и топлота.

Родена на 1 март 1926 г. в Провадия, тя завършва Педагогическия институт в Шумен. Участва в бригадирското движение в Димитровград и на „Копринка“. По-късно работи в Радио София и като редактор в издателство „Български писател“. На 17 септември 1991 г. поетесата се самоубива.

Издава стихосбирките „Сърцето говори“, „Лирична биография“, „Истина“, „Не позволявайте на света да остарява“, „Сърцевина“, „Изповед“ и други.

Людмила ИСАЕВА

ТВОРЧЕСТВО

Не вярвам в строфите,
без мъка сътворени,
нестоплени на чувствата в жарта,
които не с горене,
а с умение
случайно са попаднали в листа.

Та нали всичко, гдето ни издига –
мечти,
изкуство,
обич,
красота, –
със труд невероятен се постига
и с болка е родено на света...

Аз вярвам в строфите благословени,
които мълчаливо се таят
във пориви и мисли спотаени
и като възлени душите ни горят.

И трябва да платим за тях с кръвта си,
да пренебрегнем даже любовта си –
та чак тогава те да се рогят.

БЪЛГАРИЙО, ЦВЕТЕ НАД МОЕТО СЪРЦЕ

90 ГОДИНИ ОТ РОЖДЕНИЕТО НА ИВАН ДАВИДКОВ

Разностранно творческо дарование, Иван Давидков остави неоспоримо име в съвременната българска духовност. Сътвори чудесни стихове за деца, той издаде и превъзходни поетични книги за възрастни (нека отбележим само „Светлина от скрежа“, „Радостта стои до всеки праг“, „Озарение“...), в които лиричният герой привлича със своята чистота и благородство, човечност и родолюбие.

Но освен поет Давидков е интересен белетрист и преводач. А творческите му пориви надскачат словесните изяви и завладяват пространство в изобразителното изкуство. На неговите нежни и колоритни пейзажи биха могли да завидят дори професионалните художници.

Умира в София на 6 август 1990 г.

Иван ДАВИДКОВ

ТВОИТЕ КОРЕНИ

Твоите корени са възлести като селски ръце
и всеки, пронизал пръстта, моите нерви досегна.
Българийо, цвете над моето сърце
и жилава глина, под която ще легна!

Есен твоите дъбове плачат с чугунени сълзи.
Виелици решат буките с ледени гребени.
Кремъчни пътеки, по които слизат легенди и кози,
водят при герои, в твоята гуша погребани.

Мисля за теб. И се радвам. И ме боли.
Гали ме и ме мачка историята ти тежкоръка.
Под мрежа от пътища с яки възли
се мята нашата радост и нашата мъка.

Раздиран от мечове и от мълни кърпен небосвод.
Бразди върху пепел. И посев. И звън на мотика.
Ти имаш съкровище – своята пот,
затова си нетленна и си велика!

Звездите, родени на тъкачката под стана,
излитат, за да изпълнят твоите небеса.
И лежи като морен косач Балкана –
и Дунавът е негова коса.

ПОЛЕ

Ще легнем на пръстта и ще потеглим
към недвиждани предели.
Не чуваш ли как слънчогледите със златни
колела скриптят отново
и се поклащат тромаво реките – крави бели,
запрежнати в ярем на мостове?

МОМИЧЕТО С БЯЛАТА ШАПКА

Вървя към тебе. Как ще разбереш
дали съм вишна цъфнала, или фиданка в скреж?

– Прегръдката ще ми подскаже. Ако излети
пчела над моя дъх, ще знам: това си ти...

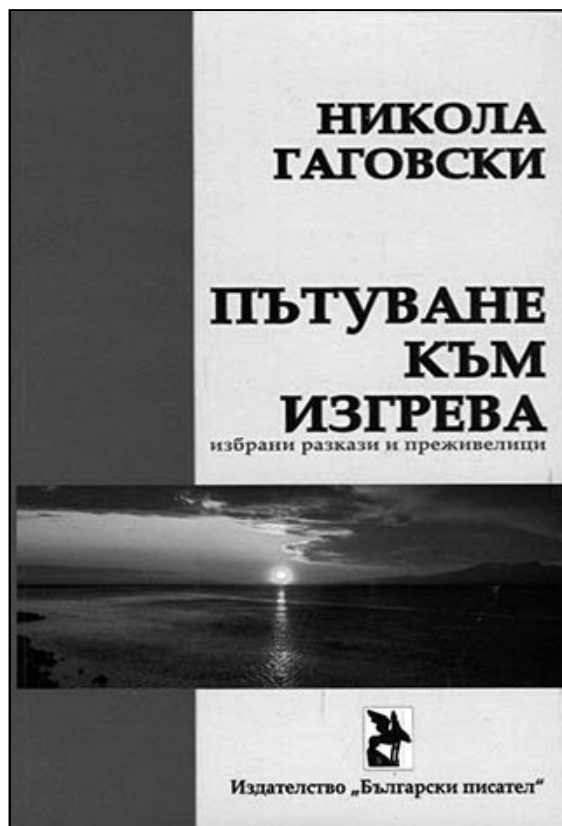

СЪКРОВЕНИ ДУМИ ЗА НИКОЛА ГАГОВСКИ

В книгата си „Пътуване към изгрева“ – избрани разкази и преживелици, излязла през 2015 г. в издателство „Български писател“, Никола Гаговски е включил и кратки портрети на известни български писатели, журналисти, актьори като Веселин Ханчев, Веселин Андреев, Иван Аржентински, Кольо Георгиев, Йордан Радичков, Иван Братанов – Братана, Стефан Симеонов, Пеньо Пенеv, Евтим Евтимов, Анастас Стоянов, Петър Ненов, Петър Динчев, Лъчезар Еленков и други. Сред тези „и други“ е и моя милост. Страниците, посветени на мен, започват с един мой спомен, публикуван във в. „Литературен фронт“: „През пролетта на 1964 г. постъпих на работа във Военната редакция на Радио София. Редакторите ме приеха като свой по-малък брат.

Нека спомена техните имена: Стефан Симеонов, Никола Гаговски, Илия Василев, Петър Ненов, Петър Кръстев. И друг път съм казвал, ще повторя и сега: От всички „работни площадки“, на които съм бил през годините, Военната редакция на Радио София бе и остава за мен най-хубавата, най-благородната. И най-плототворната!...“

И сега, след толкова години и десетилетия, след толкова „работни площадки“ и в Съюза на българските писатели, и в Столичния съвет за култура, и в Националния литературен музей, отново бих повторил моите съкровени думи за Военната редакция. Те се родяват със съкровени думи, които жарят на устните ми тази вечер, посветена на един от редакторите в тая редакция – Никола Гаговски. В книгата си „Пътуване към изгрева“ Гаговски пише: „Да, ние работим

във Военната редакция на Радиото заедно вдъхновено и всеотдайно. Там се роди нашето дългогодишно приятелство... Благодатен плод на това приятелство са добрите думи, които Никола Гаговски е изрекъл и написал неведнъж за мен и за моите стихотворения...

Благодатен плод на светли приятелски чувства от моя страна е словото, което произнесох на 1 март 2004 г. в „Старинния файтон“, по повод 75-годишнината на Никола Гаговски и представяне на чудесната му книга „Сенокос“. Ето няколко реда от това слово: „Ще подчертая, че „Сенокос“, сборник от 11 разказа, се чете на един дъх. Защото разказите приличат ту на тежки сълзи от мъка, ту на слънчеви усмивки от радост. И във всички случаи трогват, възнуват, пробуждат в душите ни спомени за отшумели събития, възкръсват

забравени или незабравени образи на мъже и жени избродени или неизбродени пътища, неподвидени срещи и раздели, странни прежеждия...

И нещо друго – в разказите, повестите и романите на Никола Гаговски „присъстват“ и ухаят много и различни цветя. Само в разказа „Светлана“ се споменават маргаритки, синчец, жълтурчета...

Мисля и съм убеден, че само един истински българин, който обича земята, хората, природата, може с такава почти детска любов да обича цветята...“

Но заг всичко това, което придава обаятелния образ на добрия човек, на талантливия писател, на верния приятел-граничар Никола Гаговски, сега една жена – една красива, благородна и достойна българка – Ваня. За дълголетната чиста, предана и свята любов между Ваня и Кольо могат да се изрекат и напишат много слънчеви думи. А самият Гаговски миналата година написа на книгата си „Пътуване към изгрева“ следното посвещение: „Посвещавам на любимата си съпруга Ваня, с която 69 години живеем щастливо“. А ето, че годините са вече 70!... 70 години рамо до рамо, сърце до сърце, гуша до гуша. И щастие от деца, от внуци, от правнук. Това е благословен от Бога житейски подвиг! Каква по-радостна, по-горда, по-щастлива съдба от тази!...

Скъпи Ваня и Кольо, от името на жена ми и от мое име приемете сърдечните ни поздравии с най-светли чувства и най-хубави пожелания.

Бъдете живи и здрави!...

Матей ШОПКИН

ЛЕТОПИС ЗА СЕЛОТО, УЧИЛИЩЕТО И ЧИТАЛИЩЕТО

Село Дюлево (Айваджик до 1934 г.), на пет км. от общинския център Средец, Бургаска област, е заселено в 1864 г. от черкези, подгонени след Кримската война през 1856 г. Училище и ученици е имало от 1879 до 2000 година; читалище – от 1886-та до днес! Автори на краеведската книга „Дюлево през времето“ (2015) са Петко Русев – историк, Елена Кирилова – учителка, и Петко Иванов – читалищен деятел. И тримата са родени в Дюлево, и тримата са кръвно свързани с родното място. Писали са със съзнанието, нищо да не бъде забравено от идните поколения дюлевци.

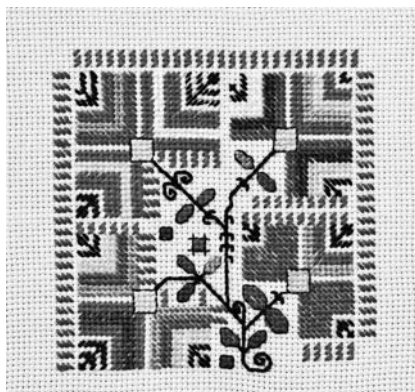
Не е за вярване, но в изоставеното от черкезите село Айваджик, след Руско-турската освободителна война до 1884 г. идват от различни краища на страната и се заселват 1299 души от 60 фамилии. Между първите заселници бил и будният младеж Иван Михов, завършил четвърто отделение в Бургас. И още през 1879 г. започнал да събира и обучава на четмо и писмо децата в един плевник. Първата сграда на училище „Христо Ботев“ била построена през 1893 г., в 1920 г. за учениците от прогимназията е построена нова сграда...

В този кратък отзив за книгата „Дюлево през времето“ искам специално да отбележа летописа за читалище „Просвета, основано преди 130 години по инициатива на учителя Георги Брънзов. (За 100-го-

дишния юбилей читалището е наградено с орден „Кирил и Методий – I степен“). В началото се е помещавало в училището, което ползвало Ибрямбеевата джамия. Най-активни негови членове били учителите, както в цялата страна.

Първата театрална трупа е сформирана още в 1909 г. От средата на XX век към читалището има и естрадно-сатиричен състав, гамски и мъжки битови хорове... Днес гамската вокална група „Настроение“ пресъздава и напомня традиционните обичаи, за да ги предаде на младите.

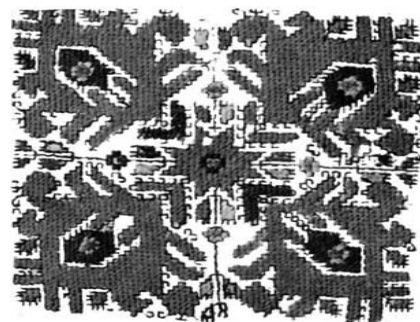
Новият читалищен дом, на който дюлевци се радват, бе открит в края на 1962 г. библиотеката има богат книжен фонд: хиляди томове

художествена литература, между които и редките издания – „Горски пътник“ от Г. С. Раковски (1857 г.), „История на българския народ“ от Константин Иречек (1881 г.), „Спомени от войната“ от Ст. Пончев (1913 г.), „Бургаски окръг в цифри“ от Б. Алексиев (1925 г.) и др.

Снимките в книгата илюстрират десетки събития, а портретите на общественици, просветни и читалищни дейци дават зрителна представа за хората, които безкористно са работили за просперитета на Дюлево. Тук ще спомена само имената от ръководителите на читалището през 130-годишната му история: Вълчо Георгиев, Калоян Димитров, Михаил Иванов, Петко Петков, Тотю Стоянов, Яни Караджов.

Кирил МОМЧИЛОВ

140 ГОДИНИ ОТ АПРИЛСКОТО ВЪСТАНИЕ

СВОБОДА ИЛИ СМЪРТ

РАЙНА ПОПГЕОРГИЕВА

Дали били сме всички луди
или сме търсили беда,
но нещо хубаво събуду
мечтата ни за свобода.

И втурнахме се кой как може
на бунта да се отдаде.
Не мислехме за своите кожи,
а нужни да сме. И къде.

Проблясва сабя, дебне пушка
и топче гледа на война.
Южняк разсърден знаме люшка.
Подскача бодро хладина.

Горят очи, сърца потрепват,
побягва нейде глух покой...
И всяка къща става крепост,
готова винаги за бой.

Ще пламне всеки миг пожара.
Градът очаква само знак.
Каквото ще да ни докара,
ще палнем тоя робски мрак!

Тъй както гневът ни голям е,
и бунтът ще бъде голям.
Ще тръгне той с бойното знаме,
което щастлива ще дам.

Аз устрем съм в него пришила
и огън от пламнала кръв.
Ще тръпне той с бойната сила,
на взрения в бъдното лъв.

Ще води и смела надежда,
и дълго подклаждан копнеж.
Решимост напред ще повежда
и храброст, и порив горещ...

Голямото дело примами,
тъй както мнозина, и мен –
готово е бойното знаме
и чака великия ден.

Започна всичко с тия странни гости,
по късна доба хлътнали у нас.
Набързо татко портите залости
и сложихме вечерята завчас.

Потайни първом, после се разкриха,
че готвен бунт довел ги е насам.
И нека е сега все още тихо,
пожар ни чака – страшен и голям.

И те – апостоли на свободата,
жаравата в ръцете си държат.
Навсякъде искрите ще разпратят,
годето пламне буйно всеки кът.

С души придърпваме стремежи скрити
и в нас пожарът да се разгори.
Далеч зад пушеците страховити
привиждаме красивите зари.

Те радостно очите са огрели
на вгледан в свободата си народ.
И вдигната от славееви трели,
България възкръсва за живот.

РАЙНА ПОПГЕОРГИЕВА

Няма да забравя този
толкова красив април.
Нямаше все още рози,
грейнали с цветеча мил,
но под сведения свог
тичаше навред живот.

Дъжд подир дъжда захвана
зеления да реди.
Луда Яна разиграна
лудо плискаше води.
И с моминска суета
кипреше се пролетта.

Панагюрище бе генем
като кошер забръмчал.
Славеите вдъхновени
извисяваха вокал.
А вълнението в нас
чакаше съдбовен час.

В туй спокойствие измамно
страшен гръм е приютен.
Революция ще пламне
много скоро някой ден.
През куршуми, кръв и дим
робството ще разрушим.

И започналата пролет
истински ще разцъфти.
Тя сега е само полет,
само звъннали мечти.
Но ни радват много те –
свободата в нас расте.

Не искам да помня какво преживях, но
поеме ли времето страшно назад,
отново жребец настръхнал ще яхна,
готова за оня невиждан парад.

Тогава наравно с Бенковски преминах
пред скупчен народ, от възторг пощурял.
Отвсякъде викаха: „Райна княгиня!“
За всички бях станала свят идеал.

Те виждаха в мене България цяла –
свободна, щастлива и възряна напред.
На тъмно столетие вярата сбрали,
прогонили бяха и робство, и гнет.

Развявах високо бунтовното знаме,
ревеше от него безстрашния лъв.
Юнак до юнака бе пушка нарамил
и огън подклаждаше в своята кръв.

В очите ми светеше топлата влага,
в душата ми скачаше устрем велик.
Усецах че вече основите слага
на нашта държава съдбовния миг.

... Не искам да помня какво преживях, но
поеме ли времето страшно назад,
отново жребеца настръхнал ще яхна,
готова за оня невиждан парад.

Петър ДИЧЕВ

ЛИЦЕМЕРИЕ И ДЕМАГОГИЯ

За съжаление, лицемерието и демагогията са сред най-разпространените човешки пороци, търпеливо приемани от обществото. Бедата е в това, че всеки индивид изключва лицемерието от своето поведение или поне се надява, че другите няма да го забележат. Малцина са онези, които се хвалят като Бай Ганьо, прекръствайки се на обяда у Иречек с думите: „С дявола сме добре, какво бива и на Господ малко тамян да покадим – за зор заман.“

Лицемерите умират, но лицемерието е безсмъртно, казва един мислител. То шества по всичките етажи на обществения живот: в политиката, в бизнеса, в приятелството, в любовта, в междусъгледските отношения, в оценките на литературната критика – навсякъде, където може да измести искренности и честността.

Бидейки „човекознание“, литературата най-много от всички изкуства се занимава с анализирането, демаскирането и заклеимяването на лицемерието. Античната, ренесансовата и съвременната литература ни предлагат безброй примери и образи на лицемери, които извикват у читателя снизходителна усмивка, отвращение, презрение, дори гняв.

Лицемерието може да се превърне в средство за приспиване на наивниците, за да се постигнат корисни цели. Шекспир ни показва такива примери в „Хамлет“ и в „Отело“. Но класически връх на лицемерието е Молиеровият „Тартюф“. Под маската на смирен бедняк, искрен доброжелател и благочестив християнин се крие развратникът, аморалният циник, шарлатанинът. Смятайки, че вече е постигнал целите си, той смъква своята маска и тържествува в безсрамие и наглост.

С възмущение и гняв Ботев заклеимява лицемерието в своите сатири. Да си припомним неговият „Патриот“: „И е добър християнин – /не

пропуска литургия; /но и в черква за-
туй ходи, че черквата е търговия.“

„Лицемерието е комедия недостойна за човека“ – казва френският философ Ламетри. И въпреки това, тя не слиза от сцената на обществения живот през всички времена. Особено опасна е неговата разновидност – ласкателството, защото всички му се поддаваме безкритично или поне го приемаме примитивно, макар да сме усетили неговата псевдоискреност. Затваряме си ушите за честните забележки, но се изкушаваме от сладостта на захаросаните ласкателства.

Още римският драматург Теренций предупреждава, че „откровеността създава врагове, а ласкателството – приятели“. Разбира се, идва един ден, когато разбираш цената на такива „приятели“, които, ако не ти забият нож в гърба, поне ще се надсмеят над твоята наивност и доверчивост. В блестящите афоризми на Ларошфуко ще открием и следните попадения: „Ласкателството е фалшива монета, която има стойност само пред нашата суетност.“ И още: „Щом някой глупак ни похвали, той вече не ни изглежда толкова глупав.“ Не е ли това повече предупреждение срещу нашата суетност и себелюбие, отколкото към коварството на лицемерите? Особено податливи на ласкателството и лицемерието са силните на деня – те най-благоклонно приемат и най-преувеличените похвали. Достатъчно е да се вгледаме в нашия политически живот през последните 50-60 години. Най-напред заклетите борци срещу класовата несправедливост, като се изкачиха на върха на властта, се опиха от възхвалите и обявиха, че са „принцове по рождение и боговете им са братя“ (Хр. Смирненски).

Най-благоприятната почва за издигане култа към личността бе безпринципното ласкателство и сервилничене. А в годините на демокрацията нещата не се ли изродиха още по-

вече? И когато поредният властник се сгромолява, ласкателите го изоставят, а пред очите на народа лъсва неговата поквареност, прикривана с родолюбие и висок морал.

Прекалено много са грамите в сферата на любовта. И почти във всички случаи се оказва, че ласкателството, неискреността, двуличието са приемани за истинска страст и благородство от доверчиво влюбения.

Една от най-разпространените днес форми на лицемерието е демагогията. Това е нагло, безочливо лъготене на народните маси от управляващите или от ония, които се стремят на всяка цена да се домогнат до властта. Типичните средства на демагогията са спекулирането със стремежите на масите, издигането на непостижими социални програми и обещания, лъжливи клетви за вяроност на народа. Всяка партия обвинява противника си в демагогия, за да маскира собствената си същност. Предизборните кампании се превръщат в безсрамно надлъзване, а напомнимият имидж за победителите скоро спада като пробит балон. Борбата за власт, за „млътстия кокал“, както казва народът, е най-разкаляното поприще за разицфтяване на двуличието и ласкателството. Не че народът не може да излъчи от своята среда честни водачи, но твърде често, ако устоят на своя висок морал, те биват отстранени с куршум или клеветата от политическите въжеиграчи. Това ми дава право да завърша своите разсъждения с една мисъл на обществената деятелка от времето на френската революция мадам Некер: „Високите постове са като стръмни скали, по които могат да се изкачат само орли и влечуги“.

Как ще се издигаме в своя живот – с летене или с пълзене – това вече е въпрос на личен морален избор.

Димитър ЗЛАТЕВ

ПРЪСКИ ОТ ШАРЕНИЯ ХАЙТОВ СВЯТ

В родното село на баща ми, Яворово, в двора на селската малка вилничка, лъха благодатна хладовина. Тя иде от дворната чешма и от фукналия над нея сочен здравец. И още – от полюляващата се цяла жива стена от бръшлян. Височко над Асеновград е бащиното ми село, от което като от самолет се вижда долу равното тракийско поле и почти целия град. Каква разлика – долу – прашно и пек, а тук, горе – благодат и сладка медено-легена вода. И точно тук, в този вечно пъстър с най-различни дървета и храсти двор, водата бълбука с неговия, татковия ми глас: „Макар и запустяло сега, селото няма да изчезне, защото яворовци не продават къщите си на външни хора. Хей, селски, пазете домовете си, в тях, ако не сега, след малко време, ще се върнат децата, внуците ви от чужбина и ще потърсят бащината си къща! Слушайте завета на дедите си, дръжте се за корена...“

В двора на вилничката сякаш отново откривам не само света на писателя, а и нещо още по-силно, магическо. Тук е светът на лесовъда. Освен околните дървета, мамият и мъничките къщички за птици – зелени, с малки, кръгли отворчета отпред. Само дето птици не кацаха върху тях. Изглежда, че тези умни хвъркати усецаха с космическите си сетива, че техният майстор, този, дето някога весело си свирукаше из двора, вече го няма. И е пусто, и хладно без него в иначе цветния двор... Но настроението се повишава не от хора, а от една прегръдка. Да, не се чудете – точно от прегръдка в зелено. Зелена е прегръдката на зидовете и оградите. Още от най-външния двор, който е досами улицата, оградата е почти обърната към надвесените над нея сливови дървета, които ѝ правят сянка и я ароматизират със своя тежък плод. Върху зида, на втория кат на двора, е протегнала клони крушата, заслужана в песента на вятъра. Нощем тя леко люлее и поклаща къщичката за птици. А най-чудна е прегръдката на бръшляна с каменната стена, изпод която на струи тече вода и усилва дрътжежа на румения здравец... Усетих в миг, точно в този миг, каква сила крият думите на баща ми: „Мое то село е ей там, на високото. Много е хубаво и затова не мога без него!“

В двора на малката вилничка идват яворовци като видят някой от родни-

ните на Хайтов. Идват и започват един през друг да говорят за „нашият

Кольо“, за „чичо Кольо, дето се беше наел да оправя света“, за „бай Кольо, дето ни оправя селото, че и сега си имаме асфалт“, за „Хайтов, дето ни оправя камбанарията на църквата „Света Богородица“... Лесно ли е да си голям човек на село, дето всеки те търси за всичко? Един, заради отнетата му малка нивичка – друг за заминалата в чужбина шерка, трети – за кандидатстване в университета, четвърти за адвокат, който да „бутне“ нещата в неговото си дело, и така натък. Ала вместо да посреща хорските приказки с отегчение, Николай Хайтов изричаше своята фраза: „Търсете ме по всяко време“. Иначе нямаше да бъде истински създател на своята писателска библия от десет божии писателски заповеди, отправени към себе си, че и към пишешите събратя. Една от тях, най-важната, е тази, която съдържа думите: „Обичай хората и вярвай в тях, въпреки всичко!“

В двора идваше често една пъргава и къдрокоса жена, която работеше в църквата. Тя не опита да разкаже за щедростта на Хайтов, а ме отведе с казаното в неговото детство. В лудото и палаво, селско детство на баща ми, където той вършел безброй лудории. Даже се опитал да превъзпита и една орлица. Тя правела много пакости и на малкия Кольо му омръзнало да се оплакват хората от нея. Подготвил се да ѝ отмъсти като напълнил пазвата си с цигански пирони, за да си направи „пиронена стълба“ чак до върха, между почти голата топола. Така – от пирон на пирон – та до върха, между махащите криле на уплашената

птица. Бръкнал в гнездото, взел голшарчетата-орлета и ги пъхнал в пазвата си, а после пак, по чудатата „стълба“ слязъл на земята. Оставил орлетата, които треперели, а майка им, обезумяла от страх, се спуснала над тях и ги прикрила с крилете си. „Кольо искаше да покаже на крадливата орлица какво е като ти крадат най-милото. Ала той имаше добро сърце и ги остави на майката. Човечен беше нашият Кольо. Затова го обичаме. И уж го няма, пък се си е между нас. Живеем със спомените за него. “И, което е по-важно, не ги забравяме...“

Селото на татко ми. Селото, което го бе закърмил с обич не, а с непомерна обич към родното. И Голямата каба, и Мозилата, и таванът на старата къща, и населеното му с караконджули детско въображение, сякаш се нареждаха като вагончета в моите детски и по-сетне, в късните ми сънища и обсебваха съзнанието ми. Тук, в Яворово, всеки път откривах по някоя нова истина за себе си. И за татко...

Ние и двамата тръгнахме в своето възприятие за света от различни посоки – той – от детските щуротии и от опияняващата миризма на някогашните тавани, запазили в стари ракли, стари черги. Между тях още намирам дръжави дюлеви и орехови листа... А аз идвах от полюса на света, който отдавна беше си свалил потурите, сиреч – бе станал твърде модерен, свят на нерви, електрички, екшъни и бърз интернет.

Тук, в Яворово, неистово търсех неговите „детски очи“, а открих своята истина чрез неговите чувства, както и непревземаемия, само Хайтовски детски свят. Разбрах: светът на миналото е в теб самия, ако сам ти искаш да го видиш и възрадиш в паметта си. Уверих се, че не си беше отишло детството, някогашното, патриархалното детство. То само се беше замаскирало с миризмата на лавандула и бе прогонило молците на времето, ала запазило белега на въображението. А то, крилатото Хайтовско въображение, се появяваше всяка сутрин в яворовското небе, в което като огромни гашати петли скачаха облаците и се надпреварваха кой по-напред да скочи на земята – слънцето или те, пъргавите рошльовци.

Елена ХАЙТОВА

ПИСАТЕЛЯТ ХРИСТО ЧЕРНЯЕВ ПРЕДСТАВЯ ЧЕТИРИ КНИГИ

ТРИТОМНИК ЗА РУСЕ

Тритомното издание „Русе – летопис за годините 1950-1975“ от Петър Данаилов е значимо творческо дело, защото авторът отразява време, в което не е бил само държавен и партиен деятел, а е бил и продължаваше да бъде духовна личност, която творчески преосмисля събития и личности от един голям регион на Дунавската равнина и на България. Той съпреживява повелите на позабравеното днес социалистическо строителство, в резултат на което Родината ни беше силна и модерна държава.

В тритомника, с много снимков материал, авторът обхваща редица исторически, епохални промени, защото Русе е най-европейският български град, който има богато и гордо минало. Където и да свърнеш в него, ще откриеш знаците на Възраждането и духа на войводи и хъшове. Колкото и съвременен да е Русе, толкова е и музеен град, за което свой принос има Петър Данаилов. Не случайно в книгите си, той, роденият в село Комарево, Плевенско, с гордост се нарича русенец. Не случайно на грижата за образованието, за културата и читалищното дело, за превръщането на Русе във фестивален център Петър Данаилов посвещава много страници.

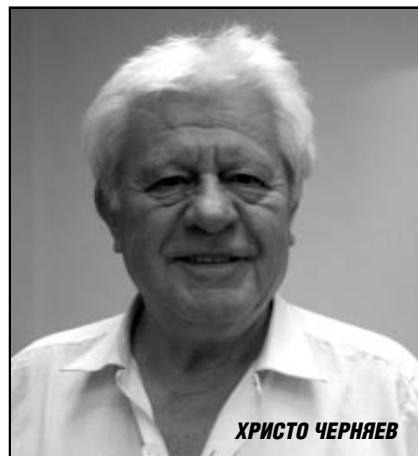
Всичко, което той е описал в тритомното си издание, ме кара да се вълнувам, защото и аз съм израснал в този край и познавам онова, за което авторът пише. Даровито, честно и обективно творецът разказва за интензивното развитие на региона във всички области. Изумително е как е успял да събере и разкаже увлекателно за толкова много неща, събития и личности. И всичко това да бъде пресъздадено не само фактологически, а интересно и стоплено от

неговите съкровени мечти, приятелства и напрегнати делници. Днес нямаме друг подобен пример за доблестно и откровено отношение към годините на голямото израстване на българската икономика и култура. Авторът откроява значимото и неповторимото, оставило трайни следи не само в неговото поколение, а и за потомците. Ето защо тритомникът „Русе – летопис за годините 1950-1975“ е истински духовен и социален феномен, доказващ, че не трябва да хулим миналото си, а напротив, трябва да ценим и помним онези, които посветиха умовете и сърцата си на България.

ПРЕСВЯТО БЪЛГАРСКО НАЧАЛО

С радост прочетох мемоарната книга „Под Робово бърдо“ от ловешкия есеист и публицист Вихрен Венков. В България има вече немало краеведи и творци, но рядко ми се случвало да попадна на талантливо написана книга от тях. А ето че „Под Робово бърдо“ ме увлече и я прочетох с истинско вълнение. Имам безпогрешния усет, че тя и творена от даровит автор, на когото е свято българското начало, залегнало в сърцето му.

„Под Робово бърдо“ е сериозна и стойностна литературна творба. Трозват и вълнуват такива епизоди от книгата като „Бягство в Балкана“, „Васил Левски, село Вратца и вратчани“, „Подводничарят“ (за Стефан Пешев) и редица други. А също и „Дневникът“ на Радогй Тодоров Ковачев, както и онези моменти, в които се взират близките на автора. Аз, който съм внук на балканджи, както и на моята прабаба Рада войвода от Тревненския Балкан и на дядо Дончо Колев (Дан Колов), четейки силните страници на книгата, се чувствам особено одухотворен.

ХРИСТО ЧЕРНЯЕВ

Не се забравят и историческите епизоди в книгата „Под Робово бърдо“ за Чумащото време, за прекръстването на селото – Вратца, за Велчовата завера, за участниците и загиналите (17 души от село Вратца) в Първата световна война, за партизаните от средата на миналия век (с чудесния човек Къню Маринов някога бяхме редактори във вестник „Народна армия“)...

Като чета за погводничаря Стефан Пашев, който е бил приятел на семейството на загиналия партиен функционер Вълчо Иванов, със жал си спомням, че жилищния комплекс, в който живея, доскоро се наричаше ж.к. „Вълчо Иванов“. Жалко.

Книгата „Под Робово бърдо“ е богато илюстрирана от ценни и важни снимки. Освен това, тя не е само за едно село, а е съхранила нравите и историческите събития, които извайват гордия образ на цял един и възрожденски, и революционен старопланински буден край. Тя свидетелства, че Вихрен Венков е един наистина талантлив писател-краевед.

„Под робово бърдо“ е книга – художествен документ за едно минало, което звучи като славна легенда.

ПРОНИЦАТЕЛНИ КРАТКОПИСИ

Бих казал, че писателката Иванка Христова ни изненадва със силата на интелектуалната си дарба, с която е успяла да вникне в сърцевината на простите житейски истини и да ги извиси в книгата си „В дебрите на Вселената живот“. Това тя е сторила със завидна проницателност и яснота, нещо, което трудно се отгава дори на професори и учени в тази насока.

Стойността на краткописите се състои в това, че тя не робува на каквато и да е външна ефективност, а ни смайва с божествения проблясък на точните житейски истини, където без

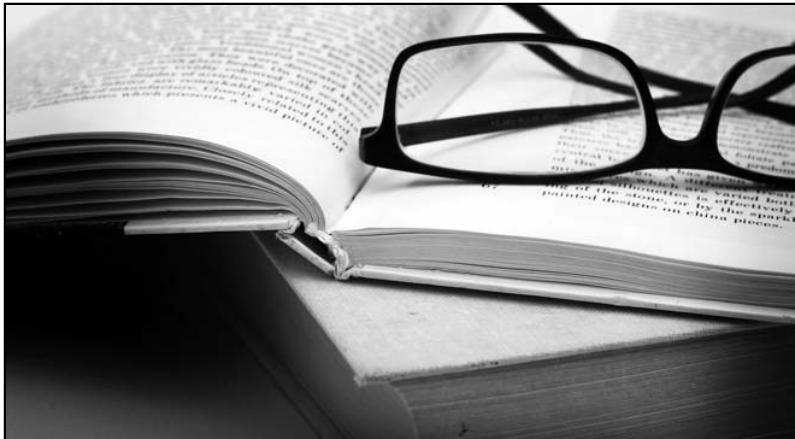
всякакви излишни окраски живеят кристалните ядра на високосния смисъл на човешкия живот. Наистина тайна е и тайна ще си остане как е могла да се добере до своите открития в малките си краткописи.

Без всякакво съмнение книгата „В дебрите на Вселената живот“ е голям успех. Там е закодиран съкровеният духовен свят на авторката, който въпреки сериозната обективност на кратките ѝ творби, притежава тихото очарование на невинна изповедност. И е съвсем права Румяна Лебедова в предговора към книгата, че Иванка Христова „с проблясъка на мъдрост, която не ангажира и не наставява,... само с кротка усмивка предлага азбучни истини на Битието“.

Ще си позволя да посоча някои от впечатлителните ме краткописи: „Татко“, „Човек“, „Мъдрост“, „Загуба“, „Спре ли човек да мечтае, представа да живее“, „Имане“, „Любовта е човешко предопределение“, (и целият цикъл „Любов“), „Радост“, „Тртоар за двама, но по него винаги вървя сама“, „Живот“, „Твоего голямо пътуване, което ти помага да станеш истински завършен човек“, „Кръстопът“, „Работа“,

„Реалност“, „Кога ще стигна звездите, за да намеря сестра си?“, „Съдбата удря и милва напосоки“, „Чудо“... И не само те.

Поздравявам издателя Венко Евтимов и Благовеста Касабова, дали път на книгата на Иванка Христова – „В дебрите на Вселената живот“.

ОТ ИЗВОРА НА ЖИВОТА

Наскоро привлече вниманието ми книгата „Град Костенец и котловината след 9.IX.1944 година“ (трета част) от Михо Червенков. И първото нещо, което изпитах, е учудването ми как авторът е могъл да вложи такъв колосален труд при сътворяването на тази интересна и обемна творба за такъв колоритен български регион, какъвто е Костенският. Още повече, че преди това е създал още две подобни книги на същата тема. Освен това, имам чувството, че няма значим отрасъл в обществено-културния и стопански живот, значимо събитие или фигура от Костенец, които да не са влезли в книгата. Запомнят се редица моменти от нея като този за загиналия в Отечествена война Стоян Додов или за първия кмет на обединеното селище, както и известния случай с архива на Османската империя, или отклонението за Константин Костенечки... Респектира и фактът, че още от 1960 година авторът на книгата Михо Червенков е главен редактор на вестник „Костенска трибуна“, който годи-

ни наред е силно звено в обществено-културния живот на Костенец.

Впечатляват също изложенията в книгата за историческите Вили Костенец, за националния клуб на работниците-литературни творци със седалище Костенец, за литературната страница „Романтика“ във вестник „Кюстендилска трибуна“, за уникалния Празник на

работническата и революционна поезия в град Костенец, оставил светли спомени в културната съдба на града, както и стихотворението „Славослов на Костенец“ от Матей Шопкин и споменаването на книгите на известния краевед Атанас Кулински... Впечатляват и главите „Роген

край, род, семейство, обичаи, бит, култура“, „Местности, върхове, реки“...

Искам да отбележа и емоционалните „Заключителни думи“, където се казва: „Цялата котловина бе една работилница, една фабрика, един извор на живот“...

Истински героизъм е, че половин век Михо Червенков успешно е творил трите си книги за този пословичен град Костенец, които го изтъкват като един роголюбив и талантлив български творец, автор на сериозни и значими творби.

Христо ЧЕРНЯЕВ

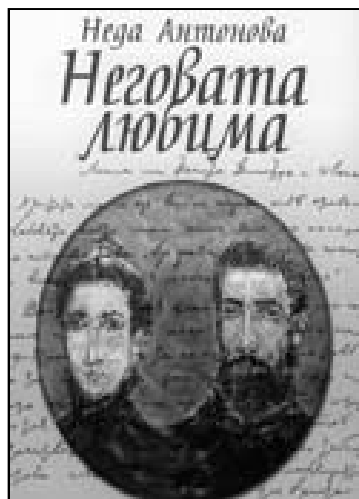

В БУКУРЕЩ ПРЕДСТАВИХА КНИГА ЗА ЖЕНАТА НА БОТЕВ

В навечерието на Трети март пред българската общност в Букурещ бе представен романът за Венета Ботева, „Неговата любима“ от Неда Антонова, който е на книжния пазар от няколко месеца.

На събитието в клуба на ул. „Доамней“ дойдоха румънски учени, представители на посолството ни, студенти по българистика в Букурещкия университет, ученици от българския лицей в румънската столица и други. Авторката на книгата припомни факта, че именно в Букурещ Христо Ботев среща Венета. През 1869 г. тя напуска първия си съпруг заради деспотичния му характер и заедно с детето си Димитър се установява в румънската столица при вуйчо си – владиката Панарет Рашев. Пет години Венета върти домакинството му и поднася кафе на гостите след празничните служби. Живее в стая в българското училище в Букурещ, в което даскал е Христо Ботев. Женят се през лятото на 1875-а.

„И за пръв и последен път двамата застават един до друг: той поет, красивец, пламенен, необясним и безсмъртен, тя – не млада, безлична, бедна, разведе-

на с дете, неграмотна. Но... любима. Ботев живее с Венета десет месеца, но Венета живее с Ботев 43 години – до края на живота си“, – каза при представянето на книгата си Неда Антонова.

Жанета ЙОРДАНОВА

МЪЖКА СВАТБА В КОЗАРЕВЕЦ

Двама заклетни ергени се врекоха във вечна вярност един на друг по време на уникална мъжка сватба в лясковското село Козаревец.

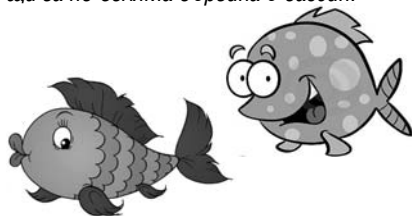
Сватбата всъщност пресъздава древен езически ритуал, наречен „тулум“, чиято цел е да осмее дъртите ергени, да ги засрами и амбицира да си намерят побързо момиче. Основен персонаж в ритуала е „тулумът“, който карнавално облечен обикаля и опушва с дървесна пепел ергените, за да ги отличи от останалите и

да изгони злите сили от тях. Рано сутринта сватбеното шествие обходи улиците на Козаревец и калеса всички дойдат в 11 часа на мегдана пред кметството, където се проведе ергенската сватба. В импровизирания „дом на булката“ първо се извърши пресяването на пепелта, известно още като „засевки“. След това младоженецът беше ритуално насапунисан и обръснат с остра сабя от кума. После шествието отиде до дома на кръстника, който ги посрещна с бъклия, от която клокачеше искрящо червено вино. Предвождани от кръстника, сватбарите изведоха булката от дома ѝ. Пред кметството беше извършено „венчаването“, а накрая празникът завърши типично по сватбарски с булчинско хоро и сватбарска трапеза с много ядене, пиене, веселие и добро настроение.

ЖЕНСКИТЕ РИБИ ПЛУВАТ ПО-БЪРЗО

Женски риби се научават да плуват по-бързо и стават по-способни плувци, за да се спасят от сексуалните набези на похотливи ухажори, писа в „Дейли експрес“. В тестовете женските са били подложени на различни нива на тормоз от страна на похотливи мъжки екземпляри. Авторите на проучването от университетите на Ексетър и Глазгоу сравняват поведението на рибките (тринидадски гупи) с това на атлети, трениращи за по-голяма бързина в басейн.

СЛАВЯНСКИ ДУХОВЕ И ЧУДОВИЩА I ЧАСТ

Макар да съществуват успоредно с египетското и гръцкото езичество, предхристиянските славянски божеества остават сред най-мистериозните древни вярвания.

ОВИННИК

Овинникът е митологична фигура от славянската митология. Той е дух, който живее в плевнята, обора, хамбара, кокошарника или други селскостопански сгради. Има вид на огромна черна котка с големина на куче и горящи като въглен очи. Овинникът има много сложен характер и е враждебен към човека, но се грижи за складираните зърно и слама. Селяните се стремят да не го разсъргят, защото тогава животните ще престанат да дават яйца и мляко. Овинникът обича да погълва зърно, дървета или тръни, освен ако не му се дадат питки. През 19 век в Русия пилета са били убивани като жертвоприношение за него. На Нова година, топло докосване от това създание се приема за добър знак, а студено докосване – носи нещастие.

ЛЕСНИК - ГОРСКИ ДУХ

Лесникът е дух от гората. Той е огромно хуманоидно създание, което може да отвлеча и яде хора, както и да обърква пътници и ловци. Горският дух не оставя сянка. Той носи дрехите обрънати и ботушите си слага на обратното – левият на десния крак. Той има свръхчовешка сила и скорост, като може да се превърне във всякакво животно или човек. Лесникът често живее в пещери и го боли, когато гората, в която живее се уврежда. През пролетта той може да вие и да предизвиква дъждове.

ЛЕСНИК - ГОРСКИ ДУХ

ДОМОВИК

В ранните славянски вярвания, горски дух, който живее в дърветата, може да влезе в къща, когато греди от неговите дървета са използвани за построяването ѝ. Домовикът е домашен дух с тяло на малък брадат гном или приятелски настроено създание с вид на демон. Той се появява, когато никой не гледа, пази къщата и се грижи за домакинската работа. Домовикът живее в навеси, под дъските, или в печката. Господарят на къщата трябва да оставя подаръци или храна за своя домовик. Домовикът се гневи, ако семейството е твърде разхвърляно или неуважително, като може да чука по дървени части на къщата, подобно на

ДОМОВИК

полтъргайт, или направо може да я напусне.

В по-късните вярвания се приема, че Домовик (Домовой, Домник, Дед, Стопан) е дух на починал родоначалник или праotec на семейството. Вярвало се, че той е бил толкова привързан към дома и наследниците си приживе, че след смъртта си е останал да обитава родовата къща, да бди и да се грижи за бъдните поколения. Основна негова грижа е поддържането на семейния

огън, поради което обитава огнището или печката, печката.

Славяните особено са почитали домовика - заделяли храна от празнични трапези и я оставяли край огнището, за да се нахрани и той. Преди всяко ново начинание, семейството приготвяло специална „стопанова гозба“, канело роднини и дружно от-

правяли въпроси и молитви за благословия към прадедския дух, след което гуляели.

Домовикът помага хората в къщата, ако те са добро семейство, наглеждал децата и стопанството им, когато стопаните на дома започват спор или предстои конфликтна ситуация, домовикът започва да чупи или да бута предмети в къщата, за да престанат. Той е същество, което обича семейния уют и комфорт, ако стопаните на дома са лоши и той е лош с тях. Наказва ги със болест, смърт, а някой път докато те

спят, той сяда отгоре им и ги души. В такива ситуации хората питат „добро или зло“, а той отговаря. Доста често отговорът е „зло“. Обича да се шегува с обитателите на дома, да крие вещите им и се забавлява, докато те ги търсят.

Когато предстои да се случи някоя беда в дома, домовикът започва да вие или да създава суматоха около себе си, кара кучетата да лаят непрестанно, падат предмети, нощно време се чуват стонове и необичайни звуци. А ако се задава някое радостно събитие, се чуват мелодии, цъфтят цветята, атмосферата е приятна и жизнерадостна.

Вярва се, че след като е измолена

помощта на домовика, нещата ще потръгнат добре. Когато се местели в нов дом, стопанката взимала живи въглени от старото огнище, занасяла ги в новото жилище и измолвала от домашния дух да се засели там. Домовикът понякога вреди, друг път помага на стопаните, в зависимост от това дали са почитателни към него или от настроението му.

КИКИМОРА

КИКИМОРА

Кикимората (Домница) е домашен женски дух - партньорка на Домовика. Тя живее зад печката или в мазето, но има по-тъмни намерения.

Кикимората се грижи за кокошките и за домашната работа, но също така тя обича да подсвирква, да чупи чинии и да прави шумове през нощта. Кикиморите са били начин да се обяснят сънната парализа и нощните кошмари.

Съвсем в дуалистичния контрастен дух на славянската вяра, Кикимора едновременно помага и вреди на хората, като по традиция всичко зависи от тях самите. Така, ако домакинята поддържа усърдно дома си, Кикимора по цели нощи ще върши от домакинската работа за другия ден, ще вдъхва доволство и спокоен сън на децата, но ако

домакинята е немарлива, мързелива, Кикимора ще стене от здрач до зори, ще дърпа косите на децата, ще ги буди посреднощ и ще ги плаши, нарочно ще пакости, разхвърля и мърси, така че и малкото свършена работа да отиде нахалост.

Вероятно образът на Кикимора първоначално е възникнал като олицетворение на духа на починала по-стара домакиня от същия дом. Тук дом носи не толкова значението на къща, а на сбор от хора - близки родственици - които живеят под един покрив. Добре е да се вземе под внимание, че до края на 7 век от н.е. славяните живеят в строг патриархален строй, в който най-малката обществена единица не е семейството, а целият род, който живее и работи заедно.

Родът е обединение на кръвен принцип, в което всички хора са в родствени връзки един с друг и имат общи баща или дядо и майка или баба. И когато се е случило бабата, най-старата домакиня, основателката на рода да умре, наследниците ѝ са предполагали, че духът ѝ остава в дома. Тя е била толкова привързана и закрепостена към него, че и след смъртта си е носела домашните си задължения, продължавала е да бди над порядъка като Кикимора, със стонове и пакости принуждавайки наследничките си да си вършат съвестно работата. В подкрепа на такова предположение е съставката „-мора“ в името на Кикимора, с която дума славяните обозначавали душите на умрелите.

ВОДНИК

Той е мъжки воден дух, който се радва на плясъците на водата в реките и плува около плаващи трупи. Водният дух харесва почтително да го наричат „дядо“. В противен случай, той може да причини проблеми чрез унищожаване на язовири и водни мелници. Подобно на русалката, водният дух има рибя опашка. Покрити в черни рибени люспи, во-

дорасли и кал, тези същества приличат на голи старци с лица на жаби.

ВОДНИК

Очите им горят като въглени, и ако видите някого от тях, той може да

водоем, произлязъл от душата на удавник и появяващ се нощно време в образа на куче или патица. Спорадично се среща представата и за воден дух в образа на бик, излизащ нощем от водата и борещ се с противник, най-често противникът е селският бик. Ако селският бик победи, то водният изчезва, както и водите, от които е излязъл.

БАБА ЯГА

Баба Яга е сред най-известните вещици в света. Тя може да лети на метла и търси деца, за да ги изяде. Тя е деформирана кльошава вещица, която живее в прокълнатата къща на кокоши крака. Къщата ѝ е винаги в гората и може да се мести накъдето ѝ каже баба Яга.

Баба Яга може да бъде убедена да бъде полезна и понякога дарява магически предмети на герои, които минават край нея.

БАБА ЯГА

ви удави или да ви се превърне в свой роб в воднисти дълбините.

Според българските вярвания всяка вода има стопан-пазител, който най-често се явява в образа на животно - риба, жаба, змия, гушер, овен и др. Въпреки това в представите няма ясно обособен воден дух - отчасти тази роля е поета от самодивите, живеещи в или край водните басейни (езера, реки и т. н.). Сред част от българското население в Македония (Велешко) съществува представата за т. нар. стии (стихии) - злотворни женски водни духове, давещи хората. В Странджа и Пиринско е познат демонът топък (топик), дух-пазител на

Използва се за сплашване на децата, когато са непослушни. Заплахата е, че Баба Яга (или Дядо Торбалан) ще гоидат да ги отнесат в голям чувал.

В нашата митология образът ѝ се свързва със зли магии. Малките деца се страхуват от нея, защото тя ги вари в големи казани и ги яде, а възрастните - защото им прави магии и заклинания.

В руската митология тя се носи по небето в хаван, като гребе от него с метла.

СЪДЪРЖАНИЕ

Орфей ПЕТКОВ - БЪЛГАРИЙО	1
***138 ГОДИНИ ОТ ОСВОБОЖДЕНИЕТО	
Иван ВАЗОВ - ЗДРАВСТВУЙТЕ, БРАТУШКИ	2
***МУЗЕЯТ НА ИСТОРИЯТА НА СОФИЯ ЧЕСТВА 3 МАРТ	3
***ДЕКЛАРАЦИЯ НА СЪЮЗА НА БЪЛГАРСКИТЕ ПИСАТЕЛИ	4
Проф. Валери СТЕФАНОВ - ТЕЖЪК УПАДЪК НА УЧИЛИЩЕТО	5
Румяна ВЪЛКОВА - СТОЖЕР НА БЪЛГАРСКИЯ ДУХ	6
Елиана МИТОВА - ПЪРВОТО ТЕАТРАЛНО ПРЕДСТАВЛЕНИЕ У НАС	8
<i>Връстници на списание „ЧИТАЛИЩЕ-1870“!</i>	
***ПОРИВ ЗА НАУКА И КУЛТУРА	10
<i>Връстници на списание „ЧИТАЛИЩЕ-1870“!</i>	
***РОДОЛЮБИВИ КОРЕНИ	11
Младен ПАНЧЕВ - ВЕЛИКИ ПРЕСЛАВ	12
Чанко РАЙЧЕВ - ГРОЗДОВА	14
160 ГОДИНИ ОТ РОЖДЕНИЕТО НА СТОЯН МИХАЙЛОВСКИ	16
<i>Връстници на списание „ЧИТАЛИЩЕ-1870“!</i>	
***ВДЪХНОВЕНИ ОТ АПОСТОЛА	18
<i>Връстници на списание „ЧИТАЛИЩЕ-1870“!</i>	
***УСТРЕМ КЪМ ДУХОВНО ПРОСВЕЩЕНИЕ	19
БОЯН АНГЕЛОВ ГОСТУВА НА ПЛЕВЕНСКОТО ЧИТАЛИЩЕ „СЪГЛАСИЕ-1969“	20
Димо ТРОЯНОВ - 125 ГОДИНИ ОТ РОЖДЕНИЕТО НА ДИМИТЪР ГЮДЖЕНОВ	22
***ДА Е БУДНО НАРОДНОТО СЪЗНАНИЕ	24
***ГОРДОСТТА НА БРЕСТ	25
Петър КРЪСТЕВ - ИЗВОР НА МЪДРОСТ И КРАСОТА	26
90 ГОДИНИ ОТ РОЖДЕНИЕТО НА ЛЮДМИЛА ИСАЕВА	28
90 ГОДИНИ ОТ РОЖДЕНИЕТО НА ИВАН ДАВИДКОВ	29
Матей ШОПКИН - ДУМИ ЗА НИКОЛА ГАГОВСКИ	30
Кирил МОМЧИЛОВ - ЛЕТОПИС ЗА СЕЛОТО	31
Петър ДИНЧЕВ - 140 ГОДИНИ ОТ АПРИЛСКОТО ВЪСТАНИЕ	32
Димитър ЗЛАТЕВ - ЛИЦЕМЕРИЕ И ДЕМАГОГИЯ	34
Елена ХАЙТОВА - ШАРЕНИЯ ХАЙТОВ СВЯТ	35
Христо ЧЕРНЯЕВ - ПРЕДСТАВЯ ЧЕТИРИ НОВИ КНИГИ	36
ЛЮБОПИТНО	38

Първа корица - „Цар Симеон Велики“, 1943 г.,
художник - Димитър Гюдженов

Обществен редакционен съвет Председател Боян Ангелов

Членове:

Благовеста Касабова	Красимир Петров
Димитър Христов	Матей Шопкин
Иван Деев	акад. Михаил Виденов
Емил Бехар	Христо Ганов
проф. Лъчезар Цоцорков	

Списание то е издание на

Фондация Читалище-1870 и
Съюза на българските писатели

Управителен съвет:

Боян Ангелов - **председател**
0895476380
Димитър Милов - **изп. директор**,
0878700441
Асен Асенов, 0898643654
Екатерина Захаријева, 0898531144
Петър Динчев, 0884267285
Николина Шишкова - **секретар**,
0886085171

Емилия Казакова
графичен дизайн

Адрес на редакцията:
София 1000, ул. „6 септември“ 35,
Съюз на българските писатели,
за сп. Читалище
e-mails:
chitalishte_1870@abv.bg
foundation_shitalishte@abv.bg

Индекс 20991 ISSN 0324-0746
Банкова сметка UniCredit Bulbank,
клон Батенберг, BIC: UNCR BGSF,
BG62UNCR96601085593300

Цена 5 лв.

Редакционна колегия

Главен редактор
Петър Динчев
Зам.- гл. редактор
Димитър Милов
Отг. секретар
Николина Шишкова
Редактори: Димо Троянов
Карол Николов

МЕЧТИТЕ ВЕЧЕ СА УДАВНИЦИ

Красива и интелигентна дама, Ирина Велева се утвърди в съвременната българска литература, като даровита поетеса, за която нежно-лиричната и социално-гражданска поезия вървят ръка. Почитателите на изящното слово помнят стихосбирките ѝ „Апокалипсис“, „Срещи и раздели“, „Попиват сетивата“, „Автонекролог“ и с понятно любопитство вече очакват назовааната ѝ нова книга „Гилотината на времето“.

Сатиричните интонации в доста нейни творби остро жигосват блатната ни действителност, в която „някой осъдил е твоето днес на сивотата в приликата“.

Завършила германистика, Ирина Велева преподава немски език и превежда художествена литература. Член е на Съюза на българските писатели.

Ирина ВЕЛЕВА

СТРАХЪТ ОТ БЛАТОТО

Страхът от блатото държи те буден.
Но в миг разбираш, че вече си потънал
и с жабите ти крякаш в хор. И като жабите говориш.
Дори мечтите вече са удавници.
Дори мечтите затънаха и в тебе не говорят.
И мислите са вече чужди. И мислите са като тръстика.
В унисон си с всички други.
В унисон с другите. Загинал.

Страхът от блатото е вече страх
да не си от другите различен.
Затова се укоряваш, когато кажеш нещо по-различно.
И няма принцове, нито пък принцеси - да стане чудо.
Така загиват дори и тези, които се страхуват.

И вече сънищата са ти жабешки.
И жабешки ти стават целите.
В зелен костюм. В крякане.
До ден последен.

Сиви пътувания в сиви пространства.
Сив си. Все по-сив.
Днес по-сив от вчера.
Малък си. С малки желания. Все по-малки.
Все по-малки от вчера. Утре - още по-малки от всякога.
Утре си в локвата. В калните капки. В канавката.
Сивотата с цвят металик.
Сивотата с вкус на безсмислица.
Някой осъдил е твоето Днес
на сивотата в примката.

СЪЛЗА

Давя се в плитчините -
дълбочина съм.
Сред тъмнината на душите -
светлина съм.
Сред кикота ненужен на тълпата -
сълза съм.
И дума съм, която търси думи
в света
обречен на безсловестността.
Давя се, просветвам,
а после дълго съм сълза,
защото съм дълбока,
защото съм сама.

